

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ȘI PROIECTĂRI ÎN
DOMENIUL AMENAJĂRII TERITORIULUI, URBANISMULUI
ȘI ARHITECTURII, CU FUNCȚII TERITURIALE

“URBANPROIECT”

MD-2012, Chișinău, str. Constantin Tănase, 9, tel: 022-24-21-64

Licență seria A MM nr. 026517

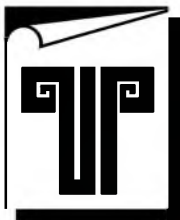
PATI

Plan de amenajare a teritoriului intercomunal «Rezervația cultural-naturală Orheiul Vechi»

Memoriu de sinteză

Obiect nr. 15818

**INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ȘI PROIECTĂRI
ÎN DOMENIUL AMENAJĂRII TERITORIULUI, URBANISMULUI
ȘI ARHITECTURII, CU FUNCȚII TERITORIALE
“ URBANPROIECT ”**

MD-2012, Chișinău, str. Constantin Tănase, 9, tel (022)24 21 64

Obiect nr. 15818

PLANUL DE AMENAJARE A TERITORIULUI INTERCOMUNAL REZERVAȚIA CULTURAL - NATURALĂ «ORHEIUL VECHI»

MEMORIU DE SINTEZĂ

**DIRECTOR GENERAL
ARHITECT-ȘEF INCP «URBANPROIECT»
INGINER-ȘEF INCP «URBANPROIECT»
DIRECTOR DAT ȘI U
MANAGER DE PROIECTE
ARHITECT-ȘEF PROIECTE**

**IU. POVAR
V. BOCACEV
V. CARLOV
L. MĂMĂLIGĂ
S. VOROBIOVA
O. GANICENCO**

**PLANUL DE AMENAJARE
A TERITORIULUI INTERCOMUNAL
REZERVAȚIA CULTURAL-NATURALĂ
“ORHEIUL VECHI”**

Memoriu de sinteză

Borderou materiale

A. Piese desenate

1	Integrarea în teritoriul național și regional	Sc.1:150 000
2	Rețeaua de localități	Sc.1:10 000
3	Zonificarea teritoriului (situația existentă)	Sc.1:10 000
4	Proprietatea terenurilor (situația existentă/propunerii)	Sc.1:10 000
5	Caracteristica hidrogeotehnică.	Sc.1:10 000
6	Populația. Infrastructura socială. Economia (situația existentă / propuneri)	Sc.1:10 000
7	Protejarea patrimoniului istorico-cultural. Arii naturale protejate	Sc.1:10 000
8	Infrastructura turismului (situația existentă)	Sc.1:10 000
9	Infrastructura turismului (propuneri)	Sc.1:10 000
10	Zonificarea teritoriului (propuneri)	Sc.1:10 000
11	Infrastructura de transport (situația existentă/ propuneri)	Sc.1:10 000
12	Alimentare cu apă (propuneri)	Sc.1:10 000
13	Canalizare (propuneri)	Sc.1:10 000
14	Alimentare cu gaze naturale (propuneri)	Sc.1:10 000
15	Alimentare cu energie electrică (propuneri)	Sc.1:10 000
16	Protecția civilă a populației	Sc.1:10 000
17	Protecția mediului	Sc.1:10 000
18	Elemente ARH (propuneri)	

B. Piese scrise

Memoriu general	Volumul I
Regulamentul de dezvoltare funcțională a Rezervației cultural-naturale "Orheiul Vechi"	Volumul II
Memoriu de sinteză	Volumul III
Varianta electronică CD	

Colectivul de autori

La elaborarea proiectului "Planul de Amenajare a Teritoriului Intercomunal Rezervația cultural-naturală "Orheiul Vechi" au participat specialiștii INCP "Urbanproiect" ca autori ai proiectului:

INCP "Urbanproiect"

1. Arhitect Iurie Povar - director general institut
Certificat seria 1266 nr. 0375
2. Arhitect Vladimir Bocacev - arhitect - șef institut
Certificat seria 2014-P nr. 1020
3. Arhitect Lilian Mămăligă - șef Departament Amenajarea Teritoriului și Urbanism
Certificat seria 2016-P nr. 1590
4. Inginer Vladimir Carlov - Inginer-șef al INCP "Urbanproiect"
5. Inginer Svetlana Vorobiova - șef Atelier Amenajarea Teritoriului
6. Arhitect Olga Ganicenco - arhitect - șef proiect
Certificat seria 2015-P nr. 1395
7. Inginer Galina Mîndru - șef grupă, specialist în domeniul urbanism și economie
8. Inginer Sergiu Severin - inginer - coordonator în domeniul urbanism
9. Inginer Oleg Corotaev - inginer - coordonator în domeniul urbanism
10. Inginer Svetlana Pînzari - specialist principal, șef atelier Infrastructură Edilitară
Certificat seria 2014-P nr. 1041
11. Inginer Veceaslav Kovalenco - specialist principal alimentare cu apă
12. Inginer Victor Grinico - șef Departament Proiectări Industriale și Asigurări Edilitare, specialist alimentare cu gaze naturale
13. Inginer Eugenia Galicovscaia - specialist principal alimentare cu energie electrică
14. Inginer Victor Davidenco - specialist principal - hidrogeolog
15. Inginer Tatiana Mironova - specialist principal în domeniul transportului
Certificat seria 2015-P nr. 1408
16. Inginer Vitalii Mutaș - specialist principal protecția civilă

Ministerul Culturii

1. Conducătorul grupului de coordonare științifică, Gheorghe Postică
- doctor habilitat în istorie, viceministru
2. Consultanț științific, arhitect, Sergius Ciocan - doctor în arhitectură,
șef Direcție patrimoniu cultural
3. Consultanț pe patrimoniu, arhitect, Constantin Andrușciac -
consultanț Direcția patrimoniu cultural

Autoritățile publice raionale

1. Raionul Orhei Ion Platon - Arhitect-șef raion
2. Raionul Criuleni Veaceslav Vatamaniuc - Arhitect-șef raion
3. Raionul Dubăsari Grigori Morarenco - Arhitect-șef raion

ÎNTRUDUCERE

Sarcina principală a proiectului "Planul de Amenajare a intercomunal Rezervației cultural-naturale "Orheiul Vechi" este axată pe aplicarea politicilor naționale și regionale sectoriale în teritoriu și armonizarea cu practici europene privind dezvoltarea spațială și principiile adoptate de către Uniunea Europeană și Consiliul Europei în diverse documente specifice pentru perioada de până la anul 2036.

Potențialul turistic al rezervației cultural-naturale Orheiul Vechi este unul din cel mai important din Republica Moldova. Turismul devine activitatea principală, care va aduce venituri suplimentare comunităților locale.

Caracteristicile naturale și culturale ale teritoriului rezervației sunt subiecte de interes major pentru orice tip de vizitatori: în primul rând tipurile de relief; cultura și modul tradițional de viață al oamenilor din zonă (arhitectură, tradiții, îmbrăcăminte, ocupații, agricultură, etc.); floră și faună; istorie.

La elaborarea proiectului sunt aplicate documente și acte de nivel național și internațional în vigoare:

- Strategia de dezvoltare a turismului "Turism 2020" (Hotărârea Guvernului RM nr. 338 din 19.05.2014);
- Strategia de transport și logistică pe anii 2013-2022" (Hotărârea Guvernului RM nr. 827 din 28 octombrie 2013);
- "Strategiei naționale de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru perioada anilor 2013-2027" nr. 248 din 10.04.2013;
- "Strategia energetică a Republicii Moldova pînă în anul 2030" (Hotărârea Guvernului RM nr. 102 din 05.02.2013);
- Strategia națională de dezvoltare "Moldova 2020" (Legea nr. 166 din 11.07.2012);
- Strategia privind aprovizionarea cu apă și canalizare a localităților din Republica Moldova" (Hotărârea Guvernului RM nr. 662 din 13.06.2007);
- "Strategia dezvoltării durabile a sectorului forestier din Republica Moldova" (Hotărârea Guvernului RM nr. 350-XV din 12 iulie 2001);
- Legea privind deșeurile nr. 209 din 29.07.2016;
- Legea privind evaluarea impactului asupra mediului nr. 86 din 29.05.2014;
- Legea apelor nr. 272 din 23.12.2011;
- Legea privind monumentele de for public nr. 192 din 30.09.2011;
- Legea privind protejerea patrimoniului arheologic nr. 218 din 17.09.2010 .
- Legea privind autorizarea executării lucrărilor de construcții nr. 163 din 09.07.2010 (în redacție nouă);
- Legea privind constituirea Rezervației cultural-naturale "Orheiul Vechi", nr. 251-XVI din 04.12.2008.
- "Legea cu privire la rețeaua ecologică" nr. 94-XVI nr. 94-XVI din 05.04.2007;
- Lega cu privire la organizarea și desfășurarea activității turistice în Republica Moldova, Nr. 352 – XVI din 24 noiembrie 2006.
- "Legea cu privire la Programul de stat de regenerare și împădurire a terenurilor fondului forestier pe anii 2003-2020" (Hotărârea Guvernului RM nr. 737 din 17 iunie 2003);
- Legea cu privire la muzee, Nr. 1596-XV din 27.12.2002.
- "Legea privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova" nr.764-XV din 27.12.2001;
- "Legea privind fondul ariilor naturală protejate de stat" nr. 1538-XIII din 25.02.98; nr. 631 - XI din 15.10.99;
- Legea cu privire la resursele naturale / Nr. 1102-XIII, 06.02.97;
- "Legea privind protecția aerului atmosferic" (Hotărârea Guvernului RM nr. 1422- XII din 17.12.97;
- Legea privind ocrotirea monumentelor, Nr. 1530-XII din 22 iunie 1993.
- "Legea protecției mediului" (Hotărârea Guvernului RM nr. 1515-XH din 16.06.93;
- "Legea regnului animal" (1995);

- "Legea privind principiile urbanismului și amenajării teritoriului" Nr. 835 din 17.05.1996;
- "Legea cu privire la zonele și fișile de protecție a apelor râurilor și bazinelor de apă" Nr. 440 din 27.04.1995;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 719 din 06.06.2016 "Cu privire la măsurile de protejare și valorificare a Rezervației cultural-naturale „Orheiul Vechi”.
- Hotărârea Guvernului nr. 923 din 12.11.2014. "Pentru aprobarea Regulamentului de funcționare a Parcului Național Orhei".
- Hotărârea Parlamentului nr. 201 din 12 iulie 2013 „Privind fondarea Parcului Național „Orhei”.
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 228 din 23.03.2009 „Cu privire la constituirea Rezervației cultural-naturale Orheiul Vechi”.
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 476 din 21.04.2003 „Cu privire la atribuirea unor terenuri Complexului muzeal "Orașul medieval Orhei"
- Hotărârea Guvernului despre aprobarea Regulamentului privind zonele protejate naturale și construite nr. 1009 din 05.10.2000.
- Convenția europeană a peisajului, Florența / 20.10.2000 (ratificată de RM la 12.10.2001);
- Convenția europeană pentru protecția patrimoniului arheologic (revizuită), La Valeta / 16.01.1992 (ratificată de RM la 11.10.2001);
- Convenția europeană pentru protecția patrimoniului arhitectural al Europei, Granada / 3.10.1985 (ratificată de RM la 11.10.2001);
- "Programul Național în domeniul turismului "Drumul Vinului în Moldova" (Hotărârea Guvernului RM nr. 554 din 24.05.2004);
- "Programul național de gazificare a Republicii Moldova" (Hotărârea Guvernului RM nr. 1643 din 19.12.2002);
- "Programul de stat complex al protecției localităților Republicii Moldova împotriva proceselor geologice periculoase și inundațiilor", Ministerului Dezvoltării Teritoriilor, Construcției și Gospodăriei Comunale al Republicii Moldova, 1997;
- Carta Europeană a Amenajării Teritoriului, adoptată în 1983 de Consiliul Europei, care constituie actul fundamental ce definește marile obiective care trebuie să orienteze politicile de amenajare a teritoriului, printre aceste obiective înscrinduse și dezvoltarea armonioasă a localităților;
- Carta Urbană Europeană adoptată de Consiliul Europei în 1993, care reunește într-un text unitar principii diverse și universale asupra calității și dezvoltării localităților urbane, a bunei gestionări la scară locală a localităților din fiecare țară din Europa, sub deviza "Orașe pentru viață";
- Declarația de la Rio de Janeiro "Carta Pământului" adoptată de Conferința Națiunilor Unite asupra Mediului și Dezvoltării, din 1992;
- Documentele finale ale Conferinței Națiunilor Unite pentru Așezări Umane - Habitat III, ce a avut loc la Istanbul în 2016;
- Principiile directoare pentru dezvoltarea teritorială durabilă a continentului European.
- Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat, aprobat prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova, Nr. 1531-XII din 23 iunie 1993.
- "Concepția salubrității localităților din Republica Moldova" (Hotărârea Guvernului RM nr.486 din 02.05.2007);
- Codul funciar;
- Codul subsolului;
- Codul silvic (1979), modificat în 1996;
- Normele metodologice și criteriile de clasificare a structurilor de primire turistică cu funcțiuni de cazare și de servire a mesei (Hotărârea Guvernului RM nr. 643 din 27.05.2003).

ANALIZA CONTEXTULUI INTERNAȚIONAL ȘI NAȚIONAL

Republica Moldova este situată în partea de sud-est al Europei, vecinându-se cu România și Ucraina. Din 2007, anul în care România devine stat membru al Uniunii Europene, Moldova se află la hotarul UE, fapt care influențează vectorul dezvoltării economice, sociale și politice. Membră a Parteneriatului Estic,

Republica Moldova și-a anunțat oficial intențiile de integrare în Uniunea Europeană.

Republica Moldova își capătă independența în anul 1991. După destrămarea URSS, Republica Moldova trece printr-o perioadă de tranziție, propunându-și ca scop democratizarea, modernizarea și integrarea pe toate planurile în comunitatea internațională ca stat suveran și independent.

La 3 ianuarie 1992 Republica Moldova devine membru al OSCE (Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa). La 26 februarie Moldova a semnat Actul Final de la Helsinki care consfințește calitatea sa de membru cu drepturi depline în această organizație.

Un eveniment de mare importanță în afirmarea Republicii Moldova pe arena internațională a fost admiterea ei, cu o unanimitate de voturi, la 2 martie 1992 ca membru al Organizației Națiunilor Unite, fapt care a semnalat recunoașterea în mod practic a independenței sale.

La 21 aprilie 1994 au demarat negocierile oficiale asupra Acordului de Parteneriat și Cooperare, finalizate la 28 noiembrie 1994 prin semnarea, la Bruxelles, a APC.

La 27 iunie 1995 Sesiunea Adunării Parlamentare a Consiliului Europei și-a anunțat avizul, pronunțându-se pentru aderarea Republicii Moldova la CE (Consiliul Europei).

La 10 mai 2001, a fost semnat Acordul privind aderarea R. Moldova la OMC (Organizația Mondială a Comerțului).

La 2 iulie 2014 în plenul Legislativului a fost ratificat Acordul de Asociere între Republica Moldova și Uniunea Europeană. Iar la ședința plenară a Parlamentului European din 13 noiembrie 2014 s-a votat în favoarea ratificării acestui document.

Totodată s-au făcut demersurile necesare pentru integrarea în spațiul cultural internațional. Pentru care fapt Republica Moldova este determinată să-și reevalueze potențialul patrimoniului material și nematerial.

Republica Moldova a ratificat Convenția UNESCO privind protecția patrimoniului mondial cultural în 2002. Patrimoniul mondial UNESCO din Republica Moldova include un singur monument – arcul geodezic Struve, care reprezintă o rețea formată din 265 de puncte de observație, reprezentate prin cuburi de piatră cu latura de doi metri, dispuși pe o traiectorie relativă între Hammerfest (Norvegia) și Necrasovca-Veche (Ucraina). Această rețea a fost concepută cu scopul evaluării parametrilor terestri, forme, dimensiuni. Arcul geodezic Struve, numără 34 puncte de observație, incluse în patrimoniul UNESCO din anul 2004. Alte două obiecte sunt în lista de examinare: Cernoziomurile din Stepă Bălțului și Peisajul Arheologic „Orheiul Vechi”.

Totodată Obiceiul colindatului de ceată bărbătească a fost înscris în lista Patrimoniului cultural imaterial UNESCO, la cererea României și Republicii Moldova.

Planul de Amenajare a Teritoriului Intercomunal al Rezervației Cultural-Naturale „Orheiul Vechi” vine în această ordine de idei să contribuie la integrarea elementelor cultural-naturale ale R. Moldova în rândul patrimoniului mondial. Iar odată cu includerea Peisajului Arheologic „Orheiul Vechi” în patrimoniul mondial UNESCO, va crește prestigiul țării și totodată atractivitatea zonei pentru turiști.

În contextul dat se urmărește includerea Republica Moldova în circuitul turistic European.

PROTECȚIA PATRIMONIULUI ISTORICO-CULTURAL

Monumentele – sunt obiecte cu valoare istorică, artistică sau științifică, care reprezintă mărturii ale evoluției civilizațiilor de pe teritoriul republicii, precum și ale dezvoltării spirituale, politice, economice și sociale a populației și sunt înscrise în Registrul monumentelor ocrotite de stat.

Una din direcțiile prioritare ale activității urbanistice este axată pe valorificarea maximă a patrimoniului republicii, ca fiind unul din factorii de bază în formarea conștiinței naționale a populației, educarea tinerei generații și are un rol important în dezvoltarea continuă a turismului ca sector al economiei naționale.

Monumentele de istorie și cultură sunt reprezentate prin edificii, locuri și obiecte, care reprezintă mărturii ale evoluției civilizațiilor pe teritoriul raionului, ce țin de evenimentele istorice din viața poporului, dezvoltarea societății, creația spirituală și materială, cu valoare istorică, artistică sau culturală, la care se referă.

Pentru ocrotirea monumentelor de istorie, cultură și naturale se întreprind măsuri complexe cu caracter științifico-tehnic, sanitaro-igienice, organizatorico-economice, precum și măsuri cu caracter juridic, pentru reglementare legislativă a regimului de utilizare a teritoriilor naturale, ținând cont de exploatarea rațională a lor.

Conservarea monumentelor naturale, de istorie și cultură permite utilizarea lor conform destinației funcționale în scop științific, estetic, de instruire și educație. Utilizarea monumentelor în scop economic sau alte scopuri se permite numai în cazul când aceste activități nu cauzează prejudicii conservării monumentelor și nu diminuează valorii istorico-culturale ale monumentului.

Prezența pe teritoriul Rezervației cultural – naturale "Orheiul Vechi" a unei liste bogate și diverse de obiecte cu valoare cultural-istorică, a tendinței de studiere etapizată și sistemică, față de păstrarea și reabilitarea lor va permite crearea în timpul apropiat a condițiilor pentru sporirea cuantumului soțumului uman.

În scopul sporirii atractivității monumentelor este necesară:

- sporirea calităților estetice prin realizarea lucrărilor de reconstrucție, tehnico-edilitare de amenajare, salubritate;
 - elaborarea sistemului de mediatizare a monumentelor, prin editarea prospectelor publicitare, instalarea panourilor de informare în apropierea principalelor monumente;
 - editarea ghidurilor și materialelor informaționale în mai multe limbi de comunicare internațională, implementarea programelor de sensibilizare și informare prin intermediul mijloacelor moderne de difuzare și informare (presă, televiziune, radiu, internet);
 - amenajarea căilor de acces spre diverse obiecte, locuri pentru cazarea vizitatorilor;
 - organizarea conferințelor științifico-cognitive, expozițiilor și simpozioanelor, activităților culturale la nivel național și internațional.
- În scopul ocrotirii monumentelor de istorie și arhitectură este necesară organizarea complexului de măsuri reconstructive și de amenajare a lor. În legătură cu acest fapt este oportun de efectuat inventarierea monumentelor existente, stabilirea stării tehnice, volumul necesar de lucrări de reconstrucție, investițiile necesare pentru realizarea măsurilor preconizate.

INFRASTRUCTURA TURISMULUI

Turismul reprezintă un sector al economiei naționale cu posibilități de generare a beneficiilor socio-economice pentru țară și comunitățile ei, care se compun din venituri directe, locuri de muncă noi, câștiguri de valută, contribuții la bugetul de stat. Concomitent, turismul poate servi drept catalizator pentru dezvoltarea altor sectoare ale economiei naționale.

Resursele turistice ale Rezervației cultural-naturale "Orheiul Vechi" reprezintă un ansamblu complex al mediului, atât natural -rezervații naturale și peisajistice, monumente ale naturii, elemente de floră și faună etc., cât și antropic - monumente de istorie, muzee, elemente de folclor și artă populară etc., care prezintă interes pentru dezvoltarea turismului. Aceste resurse cuprind suprafețe de terenuri neagricole, arii naturale protejate de stat, precum și o diversitate mare de monumente cultural - istorice care contribuie la crearea condițiilor optime pentru odihnă, afiș pentru turiști, cât și pentru locuitorii raionului.

Premise pentru dezvoltarea turismului sunt cele două muzee, mănăstirea în sfîncă deschisă pentru vizitatori, dar și câteva hoteluri particulare, care se află în satele Butuceni și Trebujeni, Conacul familiei Bogdasarov și Conacul familiei Lazo din Piatra, Orhei care sunt monumente de arhitectură etc.

De asemenea anual se orhanează diverse festivaluri naționale și internaționale:

- etno-festivalul muzical Internațional GUSTAR;
- festivalul de muzică clasică în aer liber „descOPERĂ”;

O alternativă bună pentru utilizarea resurselor locale - peisajele pitorești, teritoriile rezervate, monumentele diverselor civilizații umane - fără a le degrada, este recomandată de către experții naționali și internaționali dezvoltarea turismului. Acesta însă trebuie să se dezvolte pe fondul unei diversificări a economiei locale, dezvoltarea infrastructurii, intensificarea sferei serviciilor și promovarea diverselor forme de antreprenariat.

Deoarece, teritoriul Rezervației cultural - naturale "Orhei Vechi" dispune de condiții și resurse necesare dezvoltării turismului, acest tip de activitate, poate fi considerat, cu condiția unei implementări planificate, o oportunitate excelentă ce conduce la dezvoltarea locală durabilă, prin crearea de locuri de muncă și venituri suplimentare, determinând bunăstarea oamenilor.

Zona turistică se va dezvolta în formula mixta protejând patrimoniul istoric din intravilan și degradabilă a zonei de protecție a monumentelor, valorificarea terenurilor cu valoare turistică de-a lungul Răutului și de la intersecția de drumuri și trasee turistice. Pe aceste terenuri se vor dezvolta mai multe tipuri de unități turistice clasificate - vile turistice, pensiuni, hoteluri rurale, tabere, motel.

Problemele majore care împiedică dezvoltarea turismului sînt:

- resurse financiare limitate pentru dezvoltarea infrastructurii turistice, a punctelor de atracție, a serviciilor și marketingului turistic, pentru promovarea turismului;
 - nivelul scăzut sau lipsa totală a infrastructurii rutiere în zonele de interes turistic;
 - insuficiența de structuri de primire turistică cu funcțiuni de cazare și servire a mesei conform standardelor internaționale;
 - starea deplorabilă a unui număr mare de monumente și obiective de interes turistic;
 - pregătirea profesională insuficientă a personalului angajat în industria turismului;
 - conștientizarea publică insuficientă vizând atât potențialul existent pentru dezvoltarea turismului, cât și beneficiile care ar putea fi generate de societate ca urmare a acestei dezvoltări etc.
- Realizarea acestor prevederi este posibilă în condițiile respectării următoarelor principii:
- planificarea, amenajarea și exploatarea turistică, la nivel local, ca parte integrantă a strategiei dezvoltării durabile a turismului la nivel național;
 - participarea diferitelor autorități publice, a sectorului privat, a asociațiilor de protecție a mediului și a populației la procesul de planificare a turismului;
 - gestionarea și planificarea sustenabilă a turismului, ținînd cont de protecția mediului în zonele de primire;
 - informarea, educarea, încurajarea și atragerea populației locale în procesul de amenajare turistică.

CARACTERIZARE GENERALĂ A TERITORIULUI

Poziția geografică. Din punct de vedere a poziției geografice Rezervația cultural-naturală "Orheiul Vechi" este situată în partea centrală a Republicii Moldova în Valea Răutului.

Teritoriul. Din punct de vedere teritorial-administrativ teritoriul Rezervației include aproape în totalitate ariile comunei Trebujeni cu satele Trebujeni, Butuceni, Morovaia (r-nul Orhei), precum și teritorii adiacente ale localităților: la vest com. Ivancea - satele Furceni și Brănești, la nord s. Susleni – r-nul Orhei; la sud s. Mașcăuți (r-nul Criuleni) – și la nord-est s. Molovata (r-nul Dubăsari).

Teritoriul zonei de protecție al Rezervației ține de localitățile Trebujeni, la vest com. Ivancea (satele Furceni și Brănești), la nord-vest com. Piatra, la nord s. Susleni – r-nul Orhei; la nord—est s. Molovata (r-nul Dubăsari) –la est s. Mărcăuți (r-nul Criuleni) și s. Holercani (r-nul Dubăsari), la sud s. Mașcăuți (r-nul Criuleni). Suprafața Rezervației constituie 4978,99 ha, suprafața Zonei de protecție – 6085,57 ha, suprafața totală a Rezervației și a Zonei de protecție – 11064,56 ha.

Teritoriul Rezervației și a Zonei de protecție cuprinde un important segment al Platoului Moldovenesc care fiind traversat de râul Răut s-a aprofundat în formațiunea calcaroasă sarmațiană de la baza acestuia, formând o succesiune de benzi și meandre, cu coaste abrupte, grote și peșteri.

Rezervația cultural-naturală Orheiul Vechi prezintă un relief complex, care îmbină structuri geologice sarmațiene și peisajuri cuaternare argiloase acoperite de cernoziomuri.

Elementul geomorfologic esențial al complexului îl constituie valea râului Răut, compusă din albia minoră, albia majoră, terase și versanți.

Valea Răutului are formă de defileu și chei, fiind relativ îngustă, cu o lățime ce nu depășește 1–2 km. Râul Răut are maluri concave sau convexe, de multe ori aproape abrupte, uneori cu panta până la 80-90°. Relieful contemporan al rezervației s-a format și a evoluat în rezultatul mai multor procese de morfogeneză. Dintre acestea un rol deosebit revine proceselor fluviale, eroziunii torențiale, proceselor gravitaționale și proceselor carstice. Procesele fluviale au determinat apariția văilor și a elementelor componente ale acestora. Valea râului Răut este secționată preponderent în calcarele Sarmatianului mediu. Adâncimea maximă a văii cuaternare atinge 120–130 m.

Învelișul solului este condiționat de amplasarea spațială specifică a Rezervației. Din punct de vedere pedologic zona se află la contactul solurilor de cernoziom și soluri cenușii. Principalele tipuri și subtipuri de soluri sunt: - solurile humico-carbonatice de pe suprafața versanților calcaroși ai văii r. Răut și afluenții lui; cernoziomuri tipice humificate și cernoziomuri carbonatice de pe podurile teraselor înalte ale văii r. Răut și ale Nistrului; cernoziomuri argilo-iluvionale și seroziozuri aluvionale pe terasele cuaternare și în albia majoră a Răutului; cernoziomuri cenușii molice se întâlnesc în spațiile silvice.

Vegetația și lumea animală

Originalitatea și unicitatea Peisajului Cultural Orheiul Vechi este ilustrată în mod elocvent prin floră, vegetație și specificul ecosistemelor.

În cadrul respectiv este prezentă o diversitate de specii vegetale rare, care denotă originalitate pe plan regional și european, dovadă a acestui fapt fiind

prezența unui important număr de specii de plante incluse în Cartea Roșie a Republicii Moldova, Cărțile Roșii ale țărilor limitrofe (România și Ucraina) și în Lista Roșie a Europei.

Originalitatea vegetației din cadrul Peisajului Cultural Orheiul Vechi rezidă din faptul amplasării sitului dat într-o regiune specifică de stâncării, aflată la intersecția zonei silvice cu acelea de stepă și silvostepă, particularitate ce a determinat formarea în acest spațiu a covorului vegetal foarte variat și a diversității de ecosisteme.

Regnul vegetal din zona Orheiului Vechi include peste 500 specii de plante vasculare superioare, dintre care 66 sunt specii rare, iar 13 – specii periclitate.

Fauna reprezintă un alt element prin care se profilează originalitatea și unicitatea Peisajului Cultural Orheiul Vechi. Diversitatea geomorfologică, hidrologică și a vegetației zonei Orheiului Vechi a determinat dezvoltarea în spațiul respectiv a unei faune destul de variate, care acoperă practic toate nișele ecologice. În cadrul complexului istorico-natural sunt înregistrate 144 specii faunistice vertebrate, inclusiv 18 specii de mamifere, 91 specii de păsări, 9 specii de reptile, 2 specii de amfibii, 6 specii de ihtiofaună, precum și un număr important de insecte și moluște, toate acestea fiind concentrat în 7 ecosisteme: pădure, pajști de stepă, lunci, stâncării, râu, agroceenoze și localități rurale.

Fauna este reprezentată de diverse specii variate, inclusiv: mamifere – iepuri, vulpi, mistreți, veverițe, jderi, ondatre etc.; păsări – rațe sălbatice, bițlani etc., precum și un număr mare de insecte și moluște, amfibii, reptile, specii de ihtiofaună.

Clima teritoriului este temperat-continentală cu predominarea vânturilor din direcția de nord-est, cu număr sporit de zile senine, ierni scurte și relativ calde, cu veri călduroase de lungă durată și cantități insuficiente de depuneri atmosferice. Temperatura medie a celei mai calde luni (iulie) constituie +21°C, iar pentru cea mai rece lună (ianuarie) –4°C, –3°C. Valoarea maximă a temperaturii, de +41,5°C a fost înregistrată în 21 iulie 2007, iar valoarea maximă a iernii, de –38,5°C a fost înregistrată în data de 25 ianuarie 1942.

Precipitațiile medii anuale variază de la 475 - 500 mm. Durata strălucirii soarelui 2000–2050 ore anual (22,8–23,4%).

În linii generale, rezervația cultural-naturală Orheiul Vechi, beneficiază de o climă moderată, fenomenele meteorologice de risc reprezentând excepții.

Rețeaua hidrografică este reprezentată de râul Răut și afluenții săi. Râul Lungimea totală a râului este de 286 km, suprafața bazinului hidrografic 7,760 km², diferența de nivel de 168 m și panta medie de 0,59‰. Pe Răut sunt situate orașele Bălți, Florești și Orhei.

Râul Răut face parte din râurile cu alimentare mixtă. Nivelurile de apă se caracterizează prin ape mari de primăvară înalte, o serie de viituri pluviale, care uneori depășesc înălțimea apelor mari de primăvară, și oscilații mari de nivel iarna, rezultat al moinelor. Apele mari de primăvară, de regulă, încep la sfârșitul lunii februarie. Durata lor constituie în medie 36 de zile, durata maximă – 66 de zile (în anul 1972), minimă – 14 zile (anul 1993).

ZONE NATURALE PROTEJATE

Cea mai mare parte din suprafața ariilor protejate de stat este ocupată de rezervația peisagistică "Trebujeni" situată între satele Furceni și Trebujeni.

Pe teritoriul comunei Trebujeni se află trei obiecte de importanță națională:

- Rezervația arheologică „Orașul medieval Orhei”;
- Rezervația peisagistică Trebujeni;
- Landșaftul pitoresc Butuceni.

Concomitent, com. Trebujeni se mărginește cu zona protejată „Codru”.

Rezervația peisagistică Trebujeni

Rezervația Trebujeni se afla în raionul Orhei, între satele Furceni și Trebujeni. Se înscrie în categoria arealelor protejate ce beneficiază de formele caracteristice reliefului carstic, dezvoltat pe calcare sarmatiene în versanții abrupti - stîncosi ai r. Raut. Peșterile, pîniile carstice și cascadele sunt cele mai reprezentative elemente ale carstului.

Rezervația peisagistică Trebujeni face parte din Complexul natural-cultural "Orheiul Vechi". Rezervația are un peisaj unic, inegalabil ca frumusețe și valoare științifică, fiind o adevărată carte de vizită a naturii meleagului nostru. În zona satului Trebujeni, râul șerpuiește foarte puternic, malurile sunt abrupte, atingând pe alocuri o înălțime de peste 100 m. Rezervația naturală se învecinează cu renumitul monument istoric și arheologic Orheiul Vechi.

În secolele V-III î.e.n., pe aceste culmi stîncoase există o cetate geto-dacă. Din timpurile medievale aici exista o mănăstire ortodoxă rupestră "Adormirea Maicii Domnului". Acest loc este foarte popular în rîndul turiștilor. Cu suprafața de 500 ha - peisajul îl formează versanții stîncosi a râului Raut și afluenții lui, râurile Draghinici și Ivancea, parțial împăduriți, peșteri, grote, monumente de cultură, locuri pitorești. Albia Răutului aici întretaie un șir de stînci calcaroase, formînd maluri abrupte, vaduri, cascade. O mare parte a acestui landșaft ocupă masivele de pădure Furceni (189 ha) și Trebujeni (497 ha). Printre arborii din pădurea deasă predomină stejarul pufos și pînul sălbatic, fiind însoțiți pretutindeni de păducel, porumbăr, corn, măceș. Povârnișurile abrupte, stîncile cu grote, masivele silvice instalate pe terenuri aproape inaccesibile, au creat un mediu perfect pentru refugiul unui număr mare de specii de animale și plante rare.

Malul drept este aproape în întregime împădurit. Printre verdele pădurii, dar și pe coastele deschise, se înalță triumfal stînci enorme, de diferite culori și forme bizare. Imensă, tăcută, domină împrejurimile Stîncă Corbului, numită astfel de localnici, deoarece în scobiturile inaccesibile din stîncă își construiesc cuiburile unele răpitoare, nestîngherite de curiozitatea omului. Stîncile fantastice își schimbă culoarea în funcție de anotimp. Sunt minunate primăvara, când florile galbene de ciuboțica-cucului te îmbată cu miresmele florilor arome.

În zona satului Trebujeni, râul șerpuiește foarte puternic, malurile sunt abrupte, atingând pe alocuri o înălțime de peste 100 m. Aici rezervația naturală se învecinează cu renumitul monument istoric și arheologic Orheiul Vechi.

**PROTECTIA TERITORIULUI REZERVATIEI
CULTURAL-NATURALE "ORHEIUL VECHI"
ÎMPOTRIVA PROCESELOR
GEOLOGICE PERICULOASE**

Complexul Cultural-natural "Orheiul Vechi" este situat la distanța de 50 km nord-est de or. Chișinău, în partea central-estică, a Podișului Moldovenesc, de-a lungul defileului format de r. Răut, afluent de dreapta al fluviului Nistru.

Din punct de vedere fizico-geografic acest sit este situat la contactul peisajelor silvice și a celor de stepă, făcând parte din Codrii Orheiului, o unitate istorico-geografică bine conturată din timpuri străvechi, cu tradiții culturale bine profilate și conservate în timp.

Peisajul Cultural Orheiul Vechi reprezintă un complex istorico-natural unic, amplasat în calcarele recifale ale defileului r. Răut, în zona de contact a Podișului Codrilor, Podișului Nistrului și Câmpiei de terase a Nistrului. În procesul de adâncire atât r. Răut cât și afluenții săi au adus la lumina zilei un șir de stânci de calcar.

Peisajul Cultural Orheiul Vechi reprezintă un complex istorico-natural unic, amplasat în calcarele recifale ale defileului r. Răut, în zona de contact a Podișului Codrilor, Podișului Nistrului și Câmpiei de terase a Nistrului. În procesul de adâncire atât r. Răut cât și afluenții săi au adus la lumina zilei un șir de stânci de calcar.

Teritoriul Rezervației este alcătuit predominant din depozitele Sarmațianului mediu, care se află între r. Răut și afluenții săi.

O trăsătură caracteristică a Peisajului Cultural Orheiul Vechi, care sporește cu mult originalitatea și unicitatea lui, îl reprezintă multiplele formațiuni carstice, printre care se evidențiază peșterile, dolinele și carstul conic, ultimele două reprezentând fenomene rare atât pentru teritoriul Republicii Moldova, cât și pentru regiunile limitrofe.

Conform condițiilor geotehnice teritoriul Rezervației cultural-naturale "Orheiul Vechi" poate fi divizat în 4 zone:

Zona A – teritoriu cu relief favorabil din punct de vedere altitudinal.

Zona B – se caracterizează prin teritoriu foarte accidentat, cota de înălțime variază în limitele 50-100 m, prezența pereților de surpare verticală a calcarelor stâncoase cu înălțimea până la 10-12 m, dezvoltarea proceselor de eroziunea eoliană și spălare areală, prezența grohotișurilor, proceselor de carst și formarea peșterilor.

Zona C – sectoarele preluncă a r. Răut sunt periodic inundate de viituri, scurgerii de pantă și înămolire.

Zona D – teritoriul este afectat de procesele de alunecări străvechi și contemporane ca rezultat al activității economice.

SOLUȚII DE SISTEMATIZARE SPAȚIALĂ ȘI ARHITECTURALĂ

Sarcina organizării arhitectural – urbanistice a teritoriului constă în sistematizarea funcțional-spațială a teritoriului prin specializarea mai rațională a elementelor și părților separate și concentrarea lor într-un sistem funcțional unic.

Baza structurii de sistematizare este sistemul spațial - teritorial de așezări, care sunt centre de sistematizare de diferite ranguri.

Interconexiunea centrelor, unite prin comunicațiile ingineresti și de transport, teritoriile de agrement și cele înverzite este prezentată de axa de sistematizare. Importanța organizatorică a acestor elemente structurale constă în influența lor asupra proceselor urbanistice de bază și a mediului înconjurător.

Conceptul de planificare spațială reprezintă un cumul de metode, programe, proiecte și acțiuni prin care se realizează dezvoltarea direcționată, ghidată de strategii explicite, a spațiului fizic pentru a echilibra componentele economice, sociale, culturale și istorice, de peisaj și mediu natural ale unui teritoriu.

Planificarea spațială presupune demersuri interdisciplinare și include studii și proiectare, constituind baza conceptuală a politicilor de dezvoltare regională și intervenind pentru corectarea disfuncționalităților care pot să apară în derularea acestora. Planurile de amenajare integrată în teritoriu și localitățile vor trebui, prin urmare, să încorporeze orientările comune pentru spațiul amenajat european, cu referință prioritară la menținerea unui echilibru rațional între interesul privat și cel public, în condițiile respectării stricte a regimului juridic al proprietății asupra terenurilor. Se are în vedere evitarea dispersiei zonelor de locuit, asigurarea diversității sociale și culturale, controlul speculațiilor privind spații publice și peisaj, mixajul optim între elementele funcționale și cele sociale.

Perspectiva utilizării raționale a teritoriului ține cont de zonarea lui funcțională, care este axată pe compararea variantelor de sistematizare arhitecturală, indicii tehnico-economici și sanitaro-igienici, resursele acvatice și teritoriale, starea mediului ambiant, ținând cont de prognoza modificărilor condițiilor naturale și a altor condiții în perspectivă. Proiectul - Planul de amenajare a teritoriului intercomunal „Rezervația cultural-naturală Orheiul Vechi” prevede un șir de măsuri privind optimizarea structurii de sistematizare a tuturor zonelor funcționale în corespundere cu normele și regulamentele în vigoare.

În hotarele localităților:

- sporirea suprafeței totale a localităților cu 6 %, ceea ce va constitui în perioada de perspectivă – 676,2 ha;

Nu se prevede extinderea terenurilor cu destinație agricolă, însă se va modifica structura lor.

- Suprafața terenurilor arabile se va reduce, cu 53 %, ceea ce va constitui în perioada de perspectivă – 255,9 ha;

În zonele de producere:

- structura de sistematizare existentă a zonelor industriale se va păstra în perspectivă. Ținând cont de dezvoltarea obiectelor de producere pentru perioada de perspectivă, suprafața totală pentru amplasarea lor va spori doar în satul Trebujeni;

Terenurile drumurilor:

- îmbunătățirea rețelelor de transport între localitățile Rezervației și alte raioane ale republicii presupune extinderea lungimii rețelei de drumuri auto, care va constitui în perioada de proiect 239 ha, adică, cu 39 ha mai mult în comparație cu situația existentă.

Prezența pe teritoriul Rezervației a terenurilor împădurite, râurilor, bazinelor acvatice, presupune organizarea zonelor de recreație landșaftică, destinate organizării recreării populației, îmbunătățirii microclimatului, bazinului aerian și condițiilor sanitaro-igienice. De asemenea, se prevede efectuarea măsurilor ingineresti de consolidare a teritoriului, extinderea zonelor de protecție sanitară, fișilor de protecție de-a lungul râurilor și bazinelor.

Suprafața totală a pădurilor și spațiilor verzi va spori cu 651,8 ha și va constitui – 2647,7 ha. În rezultatul măsurilor reconstructive noțiunea de "alte terenuri" se va păstra și ele vor constitui aproximativ – 2135,4 ha. De asemenea, se prevede valorificarea terenurilor afectate de alunecări, ravene și recultivarea carierelor.

**SOLUȚII DE SISTEMATIZARE
SPAȚIALĂ ȘI ARHITECTURALĂ**

Sarcina organizării arhitectural – urbanistice a teritoriului constă în sistematizarea funcțional-spațială a teritoriului prin specializarea mai rațională a elementelor și părților separate și concentrarea lor într-un sistem funcțional unic.

Baza structurii de sistematizare este sistemul spațial - teritorial de aşezări, care sunt centre de sistematizare de diferite ranguri.

Interconexiunea centrelor, unite prin comunicațiile ingineresti și de transport, teritoriile de agrement și cele înverzite este prezentată de axa de sistematizare. Importanța organizatorică a acestor elemente structurale constă în influența lor asupra proceselor urbanistice de bază și a mediului înconjurător.

Conceptul de planificare spațială reprezintă un cumul de metode, programe, proiecte și acțiuni prin care se realizează dezvoltarea direcționată, ghidată de strategii explicite, a spațiului fizic pentru a echilibra componentele economice, sociale, culturale și istorice, de peisaj și mediu natural ale unui teritoriu.

Planificarea spațială presupune demersuri interdisciplinare și include studii și proiectare, constituind baza conceptuală a politicilor de dezvoltare regională și intervenind pentru corectarea disfuncționalităților care pot să apară în derularea acestora. Planurile de amenajare integrată în teritoriu și localitățile vor trebui, prin urmare, să încorporeze orientările comune pentru spațiul amenajat european, cu referință prioritară la menținerea unui echilibru rațional între interesul privat și cel public, în condițiile respectării stricte a regimului juridic al proprietății asupra terenurilor. Se are în vedere evitarea dispersiei zonelor de locuit, asigurarea diversității sociale și culturale, controlul speculațiilor privind spații publice și peisaj, mixajul optim între elementele funcționale și cele sociale.

Perspectiva utilizării raționale a teritoriului ține cont de zonarea lui funcțională, care este axată pe compararea variantelor de sistematizare arhitecturală, indicii tehnico-economici și sanitaro-igienici, resursele acvatice și teritoriale, starea mediului ambiant, ținând cont de prognoza modificărilor condițiilor naturale și a altor condiții în perspectivă. Proiectul - Planul de amenajare a teritoriului intercomunal „Rezervația cultural-naturală Orheiul Vechi” prevede un șir de măsuri privind optimizarea structurii de sistematizare a tuturor zonelor funcționale în corespundere cu normele și regulamentele în vigoare.

În hotarele localităților:

- sporirea suprafeței totale a localităților cu 6 %, ceea ce va constitui în perioada de perspectivă – 676,2 ha;

Nu se prevede extinderea terenurilor cu destinație agricolă, însă se va modifica structura lor.

- Suprafața terenurilor arabile se va reduce, cu 53 %, ceea ce va constitui în perioada de perspectivă – 255,9 ha;

În zonele de producere:

- structura de sistematizare existentă a zonelor industriale se va păstra în perspectivă. Ținând cont de dezvoltarea obiectelor de producere pentru perioada de perspectivă, suprafața totală pentru amplasarea lor va spori doar în satul Trebujeni;

Terenurile drumurilor:

- îmbunătățirea rețelelor de transport între localitățile Rezervației și alte raioane ale republicii presupune extinderea lungimii rețelei de drumuri auto, care va constitui în perioada de proiect 239 ha, adică, cu 39 ha mai mult în comparație cu situația existentă.

Prezența pe teritoriul Rezervației a terenurilor împădurite, râurilor, bazinelor acvatice, presupune organizarea zonelor de recreație landșaftică, destinate organizării recreării populației, îmbunătățirii microclimatului, bazinului aerian și condițiilor sanitaro-igienice. De asemenea, se prevede efectuarea măsurilor ingineresti de consolidare a teritoriului, extinderea zonelor de protecție sanitară, fișilor de protecție de-a lungul râurilor și bazinelor.

Suprafața totală a pădurilor și spațiilor verzi va spori cu 651,8 ha și va constitui – 2647,7 ha. În rezultatul măsurilor reconstructive noțiunea de "alte terenuri" se va păstra și ele vor constitui aproximativ – 2135,4 ha. De asemenea, se prevede valorificarea terenurilor afectate de alunecări, ravene și recultivarea carierelor.

POTENȚIALUL DEMOGRAFIC

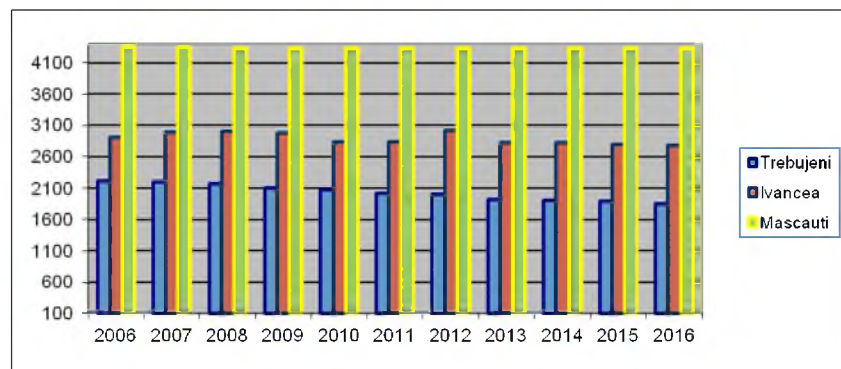
Situația existentă

La începutul anului 2017 numărul total al populației stabile pe teritoriul Rezervației cultural-naturale "Orhei Vechi" constituie 8,9 mii oam., inclusiv pe teritoriul Rezervației – 1850 oam, pe teritoriul zonei de protecție 7109 oam.

Dinamica numărului populației în perioada de retrospectivă se caracterizează prin indici negativi care sunt condiționați de reducerea natalității și procesele migraționiste.

Dinamica numărului populației pe teritoriul Rezervației cultural-naturale "Orhei Vechi" pe localități pentru perioada anilor 2006-2016.

Evoluția numerică a populației pe teritoriul Rezervației cultural-naturale "Orhei Vechi" este determinată atât de mișcarea naturală, cât și de procesele migraționiste, care sunt o consecință a degradării situației socio-economice în țară.

Astfel, contingentul de migranți îl constituie grupul de vîrstă 20-34 ani.

Reieșind din cercetările efectuate, principalele schimbări demografice începînd cu anul 2006 sunt:

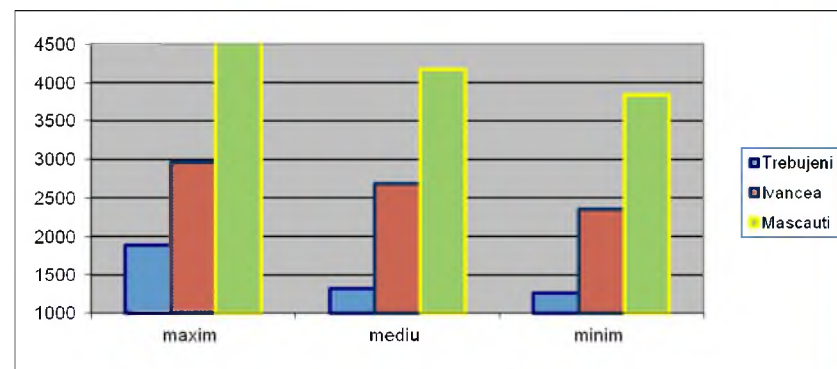
- intensificarea proceselor migraționiste a populației în ultima perioadă influențată de șomaj, condiții de abitație nesatisfăcătoare ale unor grupuri ale populației, venituri modeste în majoritatea familiilor care nu asigură nivelul minim de trai;
- schimbările în structura pe vîrste ale populației, sporirea cotei populației peste vîrsta aptă de muncă și reducerea cotei populației pînă la vîrsta aptă de muncă.

Calculul numărului populației pentru perspectivă

Pentru perspectivă numărul populației pe teritoriul Rezervației cultural-naturale "Orhei Vechi" este determinat în baza variantelor de calcul și va constitui 9395 oam.

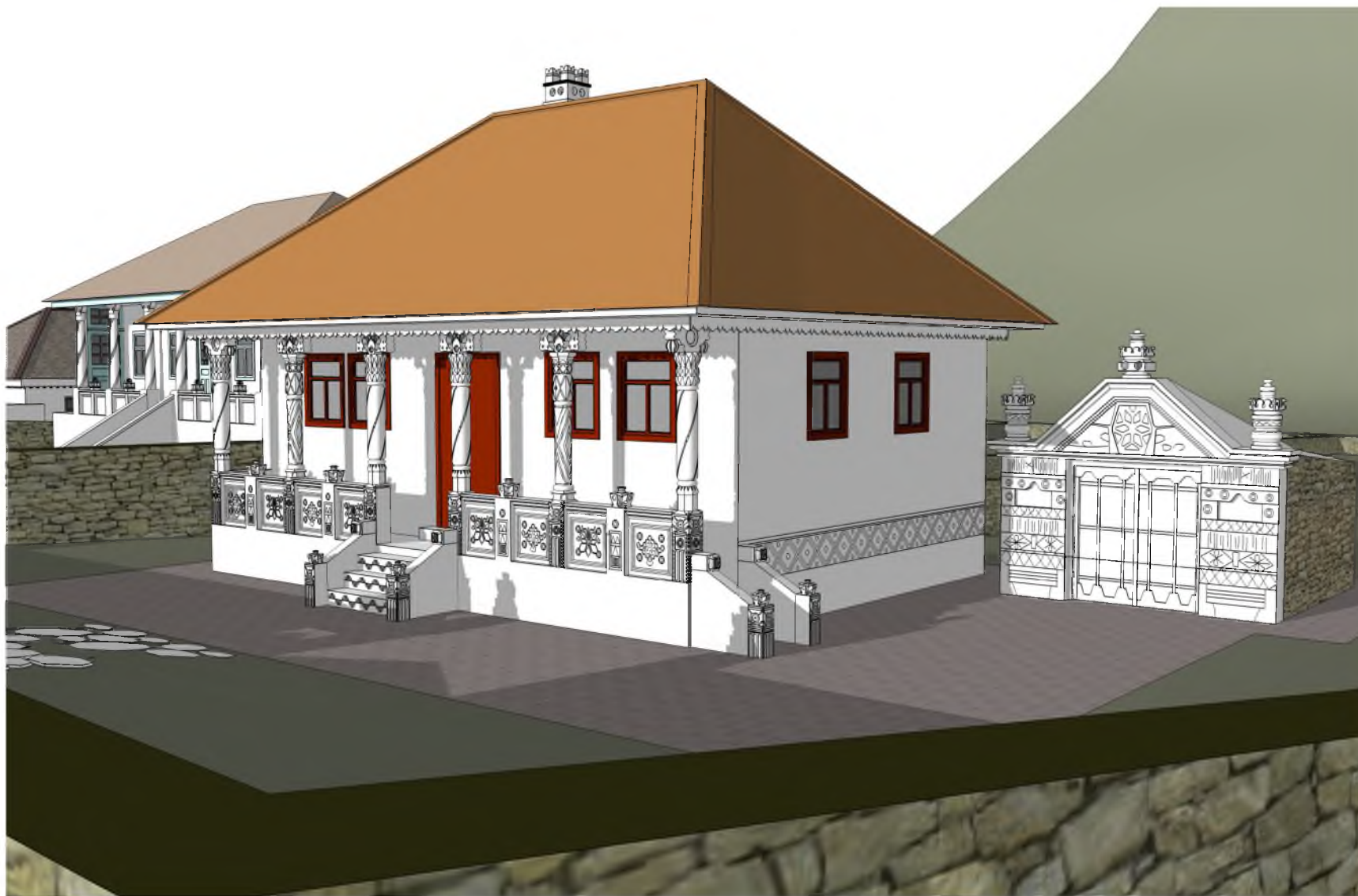
Calculul numărului populației pentru perspectivă se bazează pe datele dinamicii numărului populației, structurii demografice, indicilor mortalității, natalității și migrației populației ce au avut loc în perioada de retrospectivă.

În dependență de intensitatea schimbărilor prevăzute în dezvoltarea socio-economică a teritoriului Rezervației cultural-naturale "Orhei Vechi" calculul numărului populației s-a efectuat în 3 variante - optimistă, medie și pesimistă. Indicii de ieșire a calculului numărului populației reflectă prognoza dezvoltării socio-economice optime și corespund variantei optimiste.

Ținînd cont de valoarea unică a Rezervației cultural-naturale "Orhei Vechi" sarcina asupra landșaftului pentru rutele turistice pietonale nu trebuie să depășească 10-20 oam/ha

Pentru perioada de calcul se prevede amenajarea teritoriului zonei pe o suprafață de 10 ha utilizată pentru vizualizarea obiectelor turistice. Astfel, numărul maxim concomitent, al turiștilor și persoanelor sosite pentru odihnă nu poate depăși 200 persoane. Conform proiectului, treptat fluxul turiștilor va spori de 2 ori și pentru perspectivă va constitui 200 persoane /zi, ceea ce va constitui 50000 persane / an.

POTENȚIALUL ECONOMIC

Situația existentă

Economia este bazată pe agricultură și turism. Majoritatea locuitorilor sunt implicați în activități economice, dintre care 98% lucrează în cadrul unei gospodării țărănești. Sectorul serviciilor este reprezentat de 4 unități comerciale și 4 pensiuni turistice (Casa de sub stâncă, Casa din Luncă, Casa Verde, Vila Roz). Sub profil confesional, majoritatea locuitorilor este de religie creștină ortodoxă.

Agricultura este specializată în cultura cerealelor, culturilor tehnice, și pomilor fructiferi. Concomitent, pe teritoriul Rezervației activează întreprinderea SRL "Trans Palet" în s. Mașcăuți, r-nul Criuleni specializată în prelucrarea lemnului și SA Nerudniș în s. Brănești com. Ivancea, specializată în extragerea calcarelor.

Actualmente, pe teritoriul Rezervației creșterea animalelor este axată pe creșterea bovinelor, porcinelor, păsărilor, cabalinelor, care sunt întreținute în gospodăriile casnice pentru necesitățile familiei și parțial comercializate pe piața internă sau în calitate de materie primă pentru întreprinderile industriei prelucrătoare.

Dezvoltarea durabilă a unei țări nu poate fi concepută fără o politică și un concept clar în direcția conservării și extinderii suprafețelor acoperite cu pădure, care în condițiile Republicii Moldova este practic cel mai important component stabilizator al mediului. Suprafața totală a Fondului silvic gestionat de întreprinderile de stat pentru silvicultură pe teritoriul Rezervației constituie 4770,3 ha.

Îndeletnicirile din satele situate în zona Rezervației sunt foarte diverse: de la zidari, pietrari, lemnari pînă la olari, dogari etc. În fiecare din domeniile vieții cotidiene erau cîteva feluri de meșteșuguri, care satisfăceau aproape toate necesitățile umane. Tradițional, satul era împărțit în mahalale de meșteri, mai numite și „ghildii”, membrii cărora erau specializați în meșterirea diferitor obiecte necesare pentru localnici.

Actualmente, pe teritoriul Rezervației meșterii populari practică diferite îndeletniciri:

- prelucrarea artistică a lemnului;
- prelucrarea artistică a pietrei se practică în deosebi în s. Butuceni și Brănești unde din piatra spartă și prelucrată se confecționează suveniruri pentru turiști;
- prelucrarea metalului;
- croșetarea și broderia artistică este specifică pentru meșterile din s. Bravicea;
- țesături artistice din lînă se obțin din fire, utilizate apoi la țesutul covoarelor, covorașelor, lăicicilor și altor confecții din lînă în s. Trebujeni;
- împletitul în fibre vegetale cum ar fi pănuri de porumb, papură, paie și nuiele este practicat în s. Trebujeni atât de bărbați cît și de femei;
- confecționarea instrumentelor muzicale;
- încondeierea ouălor pe larg se practică în s. Trebujeni.

Proгноza potențialului economic

Activitatea economică din localitățile incluse în Rezervația cultural – naturală "Orheiul Vechi" a cunoscut o instabilitate în evoluția sectorului economic în ultimii 20 de ani.

O alternativă bună pentru utilizarea resurselor locale - peisajele pitorești, teritoriile rezervate, monumentele diverselor civilizații umane fără a le degrada, este recomandată de către experții naționali și internaționali dezvoltarea turismului. Acesta însă trebuie să se dezvolte pe fondul unei diversificări a economiei locale, dezvoltarea infrastructurii, intensificarea sferei serviciilor și promovarea diverselor forme de antreprenariat.

Deoarece, teritoriul Rezervației cultural – naturale "Orheiul Vechi" dispune de condiții și resurse necesare dezvoltării turismului, acest tip de activitate, poate fi considerat, cu condiția unei implementări planificate, o oportunitate excelentă ce conduce la dezvoltarea locală durabilă, prin crearea de locuri de muncă și venituri suplimentare, determinând bunăstarea oamenilor.

Zona turistică se va dezvolta în formula mixta protejând patrimoniul istoric din intravilan și degradabilă a zonei de protecție a monumentelor, valorificarea terenurilor cu valoare turistică de-a lungul Răutului și de la intersecția de drumuri și trasee turistice. Pe aceste terenuri se vor dezvolta mai multe tipuri de unități turistice clasificate - vile turistice, pensiuni, hoteluri rurale, tabere, motel.

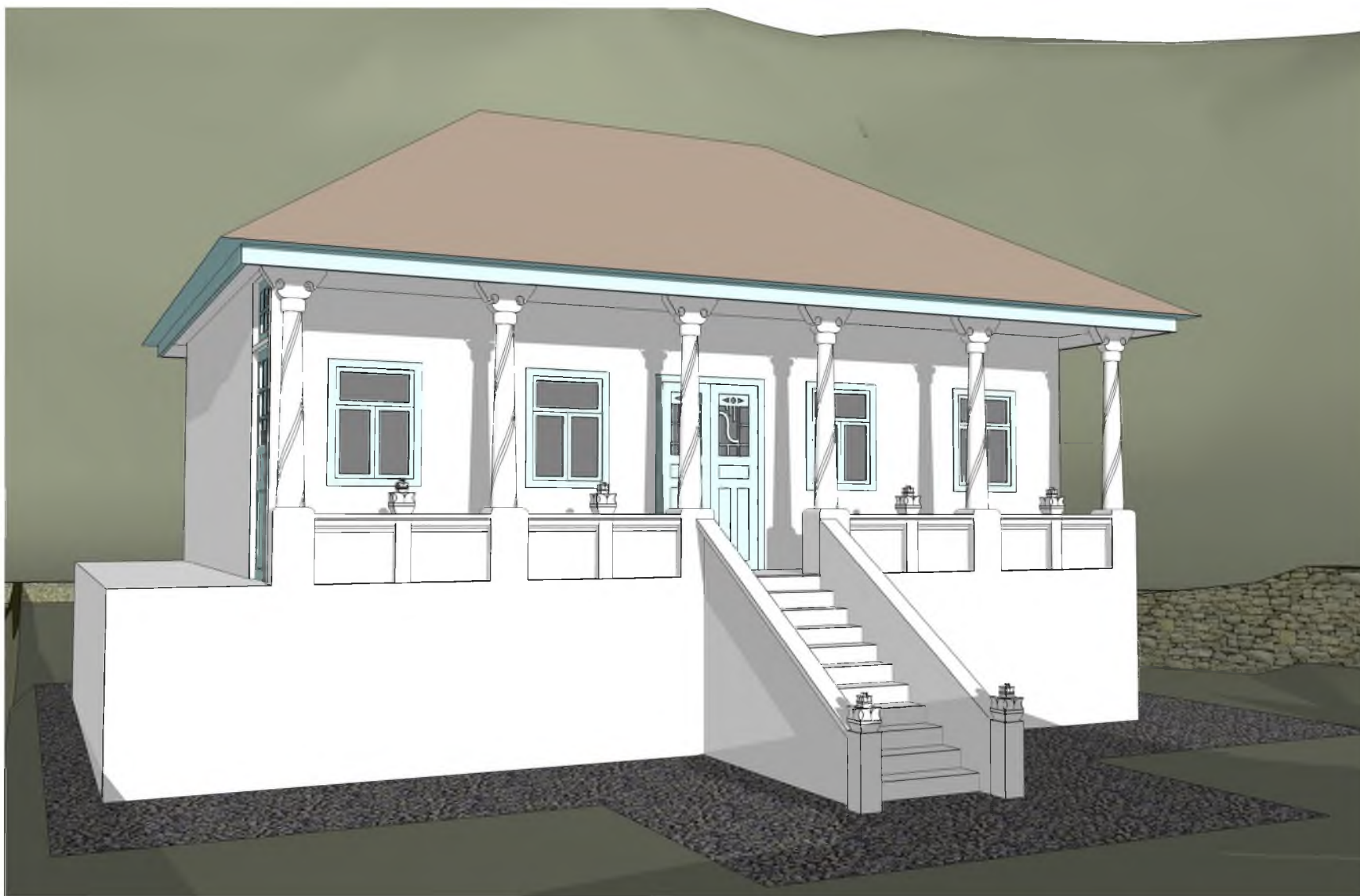
În scopul dezvoltării sectorului agricol pentru perspectivă este necesară implementarea agriculturii ecologice prin: revigorarea capacităților de producție în cele mai intensive ramuri, cum ar fi: creșterea animalelor, legumicultura, producerea fructelor, baciferelor etc. În acest scop, se propune crearea mini-fermelor de producere a laptelui, cărnii, ouălor, serelor pentru creșterea legumelor, atelierelor de producere și creștere a puieților (butașilor, răsadului).

Concomitent, pentru dezvoltarea durabilă a agriculturii și garantarea securității alimentare se preconizează următoarele măsuri:

- dezvoltarea activităților economice potrivite turismului cultural și ecologic - tehnologii ecologice, agricultură ecologică etc.;
- restructurarea, dezvoltarea și modernizarea pomiculturii, viticulturii și legumiculturii ecologice;
- implementarea tehnologiilor de creștere a producției agricole ecologice pure;
- susținerea producției agricole autohtone;
- asigurarea securității alimentației cu producție autohtonă, cu cheltuieli minime și beneficii maxime;
- crearea mini-fermelor ecologice;
- crearea punctelor complexe de deservire zooveterinară a animalelor;
- elaborarea planului de consolidare a terenurilor agricole;

Pentru ameliorarea situației create în sectorul forestier se impune implementarea următoarelor acțiuni: reducerea presiunii antropogen asupra pădurilor; extinderea zonelor verzi ale localităților și integrarea lor în rețeaua forestieră națională; extinderea posibilităților de încadrare activă a sectorului forestier în programele de dezvoltare a turismului și a altor activități recreative; crearea unei infrastructuri financiare și a unei piețe de desfacere a produselor silvice.

INFRASTRUCTURA SOCIALĂ

Fondul locativ

Conform datelor statistice de la 01.01.2016 suprafața totală a fondului locativ total al Rezervației cultural – naturale "Orhei Vechi" constituie 201,7 mii m², inclusiv:

- com. Trebujeni (r-nul Orhei) - 49,6 mii m²;
- com. Ivancea (s. Brănelți și Furceni), r-nul Orhei - 54,2 mii m²;
- s. Mașcăuți (r-nul Criuleni) – 97,8 mii m².

Asigurarea medie cu spațiu locativ constituie 22,6 m² / loc., inclusiv:

- com. Trebujeni (r-nul Orhei) - 26,84 m² / loc;
- com. Ivancea (s. Brănelți și Furceni), r-nul Orhei - 19,8 m² / loc;
- s. Mașcăuți (r-nul Criuleni) – 22,59 m² / loc.

Suprafața medie a unui apartament constituie 60,08 m², inclusiv:

- com. Trebujeni (r-nul Orhei) - 53,6 m²;
- com. Ivancea (s. Brănelți și Furceni), r-nul Orhei - 67,8 m²;
- s. Mașcăuți (r-nul Criuleni) – 60,0 m².

Ca urmare, nivelul mai ridicat de asigurare a populației cu fond locativ se înregistrează în satele Trebujeni, Butuceni și Morovaia. Concomitent cel mai scăzut nivel de asigurare a populației cu fond locativ se înregistrează în satele Brănești și Furceni.

La temeiul prognozei populației și planificarea asigurării cu fond locativ este determinarea prealabilă a volumului minim-necesar a construcțiilor noi conform unităților administrativ-teritoriale.

Conform calculelor, pentru perspectivă suprafața totală a fondului locativ va constitui 241,3 mii m², inclusiv pentru I etapă – 226,7 mii m², ca urmare, va spori și asigurarea cu locuințe până la 26,57 m²/om, inclusiv pentru I etapă – 24,36 m²/om.

Proiectul dat, de asemenea, a determinat teritoriile necesare pentru construcții, care vor constitui 46,6 ha, inclusiv I etapă – 28,8 ha. Construcțiile noi este oportun să fie amplasate în hotarele localităților, din contul comasării formațiunilor locale și folosirea altor teritorii, luând în considerație măsurările ingineresti.

Rețeaua obiectivelor prestări servicii

Rețeaua obiectelor de deservire socială include instituțiile de educație, medicale, cultură, construcții sportive, centre comerciale și alimentare publică.

Infrastructura socială are ca scop crearea condițiilor optime pentru abitație și satisfacerea necesității în obiectele de educație preșcolară, învățământ, ocrotire a sănătății, comerț și alimentație publică, cultură, sport și agrement.

Actualmente, obiectele prestări servicii sunt amplasate neuniform pe teritoriul comunei, iar numărul și calitatea serviciilor prestate nu corespund exigențelor contemporane. Multe obiecte sunt amplasate în încăperi adaptate fără dotare edilitară necesară.

Însă în condițiile moderne au apărut și un șir de factori pozitivi care influențează dezvoltarea rețelei obiectelor prestări servicii. Aceștea sunt: apariția diverselor forme de proprietate care stimulează calitatea și diversitatea tipurilor de servicii, construcția obiectivelor după proiecte individuale ce permite crearea unei individualități arhitecturale și estetice a localității.

Calculul capacităților reglementate pentru obiectele prestări servicii este efectuat ținând cont de numărul calculat al populației, analiza indicilor specifici obținuți la 1000 locuitori și majorarea lor până la normele minim necesare pentru perioada proiectată, repartizarea uniformă a obiectelor de deservire în formațiunile locale și asigurarea populației cu servicii cotidiene necesare. Pentru localitățile Rezervației cultural-naturale "Orheiul Vechi" calculul obiectelor prestări servicii este efectuat ținând cont de deservirea populației localităților adiacente și a turiștilor. Pentru obiecte comerciale suplimentar la normativ se adaugă 65 m² la 1000 turiști și persoane episodice, pentru obiectele alimentație publică – 20 locuri la 1000 turiști și persoane episodice.

INFRASTRUCTURA TRANSPORTULUI

Situația existentă

Rețeaua de transport raionului Orhei este definită prin poziția lui geografică. Disponibilitate numai transportului rutier pe teritoriul raionului este cauzată de conservare maximă a monumentului cultural-natural „Orheiul Vechi”, în toată frumusețea și unicitatea sa. Prin urmare, transportul rutier joacă un rol-cheie în această zonă. El este sursă de legătură la nivel internațional, național și local.

Toate localitățile sunt prevăzute cu legături de transport cu centrul raionului, alte raioane ale republicii, și capitala republicii or. Chișinău.

Zona din partea istorică „Orheiul Vechi” dispune de o rețea destul de extinsă de drumuri naționale și locale, care leagă împreună toate comune și aproape toate satele. Infrastructura rutieră este formată din drumuri de interes național (R23, R43) și local (L301, L311, L312, L340). Lungimea totală a drumurilor în jurul complexului este 17,82km din care 12,43km au nevoie de reabilitare.

Cea mai importantă – secțiunea de legare a drumului R23, care face legătura între cele două rute internaționale - M2 și M21, trece prin toată zona de la vest la est. Îmbrăcăminte rutieră de beton asfaltic 1,1km și de pietriș 2,93km este într-o stare precară, este nevoie de reparație capitală ale drumului.

Drumul național R43 leaga Brănești cu complex istorico-cultural „Orheiul Vechi”. Îmbrăcăminte rutieră de asfalt este în stare bună, sunt necesare marcaje rutiere.

Pe teritoriul complexului nu sunt stații de autobuz. Există doar pavilioane de oprire. În zona istorică zilnic sunt trimise două curse de microbuze din Orhei..

În calitate de tranzit sunt folosite drumuri R43 și L340 în direcția frontieră cu Ucraina - M2.

Proгноza dezvoltării sistemului de transport pentru perspectivă

Pentru dezvoltarea turismului și a infrastructurii, mai întâi este necesar de reparat drumurile existente și de a construi altele noi.

Proiectul se propune construirea unui drum nou Trebujeni - Piatra, care leagă satele aceste, trecând prin monumente istorice, cu îmbrăcăminte rutieră rigidă, 7,9 km lungime, precum și a drumului de la s.Trebujeni cu o lungime de 4,9 km cu acces la Nistru.

În primul rând pe anul 2026 va fi reabilitate drumurile naționale R23, R43, precum și L301, L311 și construit drumul Trebujeni - Piatra.

Restul de drumuri vor fi reabilitate și construite pentru perioada de calcul.

La reabilitarea drumurilor de proiectul sunt prevăzute zone pietonale și piste pentru biciclete.

Direct raionul din zona istorică "Orheiul Vechi", adică s. Trebujeni, Butuceni și Morovaia va fi închis pentru traficul de tranzit. În această zonă va fi doar transportul privat, special de servicii și pentru turiști.

Drumuri L340 și R23 rămân de a servi pentru transportul de tranzit pentru comunicarea drumurilor M2 și M21, și prin ei cu întreaga Moldova.

INFRASTRUCTURA EDILITARĂ

Alimentarea cu apă

Alimentarea cu apă potabilă a s. Trebujeni se efectuează din sonde de captare a apei, forate la nord de satul pe teritoriul fostei gospodăriei agricole colective. Există castele de apă.

Celelalte localități sunt alimentate cu apă din sonde arteziene, izvoare, fântini săpate.

În s. Mașcăuți este forat un puț nou și au fost montate 6 km de apeduct. Pentru perioada de calcul sursa de alimentare cu apă centralizată comunei Trebujeni se propune a fi priză din două puțuri arteziene, care sunt situate la nord de s. Trebujeni. Zona de protecție sanitară – 50 m.

Alimentarea cu apă a satelor Brănești și Furceni se propune a fi efectuată de la priză artiziană explorată, situată la nord de s. Furceni, pe malul stâng al râului Răut. Rezervele confirmate de ape subterane constituie 14 mii m³/zi (la data de 01.01.1993). Calitatea apei corespunde cerințelor sanitare. Limita primei centurii a zonei de protecție sanitară trebuie să fie la o distanță de 50 m de la puț. Adâncime puțurilor 45m. Distanță între puțuri 150-200 m.

Pentru alimentarea cu apă a s. Mașcăuți se propune să foră două sonde de vest a satului.

Pentru alimentarea cu apă a satelor Brănești și Furceni se propune să foră două puțuri arteziene pe sectorul explorat de priză „Furceni”.

Alimentarea cu apă a rețelei de distribuție a apei a s. Mașcăuți se propune a fi efectuată de rezervoare planificate (2x100 m³), care sunt situate la vest de sat la cota 100 m. Rezervoarele vor fi furnizate cu apă de către două puțuri de priză de apă.

Pentru alimentarea cu apă a comunei Trebujeni se propune să foră două puțuri. Din puțuri apa va fi livrată prin apeduct în rezervoare de presiune (2x100 m³), care sunt situate la nord de sat la cota 100 m. Din rezervoare de presiune propuse apa prin gravitație va fi livrată în rețelele de alimentare cu apă a satelor Trebujeni, Butuceni, Morovaia.

Diametrul conductelor de apă și rețelelor magistrale de alimentare cu apă, locul amplasării sondelor și platformelor rezervoarelor sub presiune vor fi stabilite la următoarele etape de proiectare. Capacitatea rezervoarelor include volumul apei de reglare și de incendiu.

Rețeaua de canalizare menajeră

Actualmente cele șase sate de pe teritoriul Rezervației Cultural-Naturale Orheiul Vechi – trei sate din comuna Trebujeni r-nul Orhei: Trebujeni, Butuceni și Morovaia. De asemenea, în Zona de protecție a Rezervației sunt incluse satele Brănești și Furceni din comuna Ivancea r-nul Orhei, și satul Mășcăuți r-nul Criuleni și zona de protecție a Rezervației nu sunt cuprinse de rețeaua centralizată de canalizare. Funcționează doar stația de epurare a apelor reziduale de pe teritoriul cu destinație specială (Penitenciarul) din satul Brănești.

Conform proiectului se propune:

- în s. Trebujeni canalizarea totală a satului pentru prima perioadă. Pentru perioada de calcul se propune canalizarea zonei locative propuse în proiect și zona turistică amplasate în partea de nord al s. Trebujeni.
- în s. Butuceni -având în vedere condițiile de relief, fâșia reverană de protecție a apelor a r. Răut – 100 m, și posibilitatea de inundație, a fost adoptată schema decentralizată de canalizare.
- în s. Morovaia - construcția rețelelor gravitaționale și transportarea debitului la stația de pompare de proiect SPC-1.
- în s. Brănești sectorul locativ este amplasat pe ambele maluri al r. Motța. În partea de nord-vest al satului est eamplasată zona cu destinație specială (penitenciarul) cu blocul locativ pentru personalul obiectului special. La sud de penitenciar, după drumul de ocolire este amplasată stația de epurare departamentală Qmed.zi – 100 m³/zi. Pentru perioada de calcul se propune evacuarea obiectului cu destinație specială din zona de protecție a Rezervației.
- în s. Furceni - prin sistemul de colectoare gravitaționale debitul de la sectorul locativ va fi transportat către stația de pompare de proiect SPC-1 amplasată parte de jos al satului. De la stația de pompare apele reziduale vor fi pompate către stația de epurare de proiect amplasate pe o platformă ridicată cu cota de proiect 28.00.
- în s. Mașcăuți se propun două bazine de canalizare a satului. Partea de nord-est al satului prin intermediul rețelelor gravitaționale va fi canalizată cu transportarea debitului către stația de pompare SPC-1. Partea de vest al satului la fel prin intermediul rețelelor gravitaționale va fi canalizat spre stația de pompare SPC-2.

Centrul administrativ informațional turistic proiectat pe malul drept al r. Răut se propune de canalizat cu colectarea debitului în rezervoar cu volumul de 12 m³ cu transportarea ulterioară la stația de epurare din apropiere.

Sisteme de încălzire

În prezent sectorul cu construcții individuale din localitățile Rezervației cultural-naturale "Orheiul Vechi" – s. Trebujeni, s. Butuceni, s. Morovaia, s. Brănești, s. Furceni, s. Mașcăuți folosește încălzirea de la sobe. În ultimii ani s-au făcut numeroase tăieri abuzive de arbori în zonă, fapt ce contribuie la degradarea mediului ambiant. În școlile, grădinițele de copii și clădirile administrative încălzirea se asigură de la centralele termice autonome. Sursele de energie a centralelor termice existente sunt cărbunii.

Pentru perspectivă atât pentru locuințele și obiectivele social – culturale existente cât și pentru cele ce se vor executa în viitor, se va menține încălzirea în sistem individual, prin sobe cu combustibil solid sau lichid, sau mici centrale termice individuale cu funcționare pe combustibil solid sau lichid.

Este important de menționat că dacă se alege soluția de încălzire centrală individuală, impune rezolvarea alimentării cu apă la presiune și debit constant.

Cea mai importantă disfuncționalitate o constituie cantitatea insuficientă a combustibilului solid, precum și calitatea necorespunzătoare a acestuia. În mod deosebit, cărbunii au putere calorifică redusă din cauza conținutului ridicat de steril, iar granulația este de multe ori necorespunzătoare fiind livrat praf sau bucăți prea mari ce nu pot fi arse în sobele obișnuite. Centralele termice cu capacitatea mică, unde drept combustibil se folosește cărbunele, funcționează cu încălcarea exigențelor, însă nu depășesc normativele

Alimentare cu gaze naturale

La etapa elaborării proiectului localitățile din rezervația Cultural-Naturală "Orheiul Vechi" – s. Trebujeni, s. Butuceni, s. Morovaia, s. Brănești, s. Furceni, s. Mașcăuți, nu sunt gazificate.

Pentru perspectivă, conform proiectului se propune gazificarea localităților din rezervația Cultural-Naturală "Orheiul Vechi" – s. Trebujeni, s. Butuceni, s. Morovaia, s. Brănești, s. Furceni, s. Mașcăuți este propusă de la gazoductul de presiune medie subteran existent din polietilenă cu d160 către s. Ivancea.

Gazoductul spre satele sus indicate este propus cu pozare subterană din țev de polietilenă. Evidența consumului de gaze se va efectua prin nodul propus de evidență pentru fiecare sat aparte.

Volumul de gaze calculat:

- s. Trebujeni – 1313 m³/oră
- s. Butuceni - 343 m³/oră
- s. Morovaia - 343 m³/oră
- s. Brănești - 969 m³/oră
- s. Furceni - 963 m³/oră
- s. Mașcăuți - 1200 m³/oră

Conductele de presiune medie de la stația principală de reglare a presiunii gazelor sunt propuse cu pozare subterană spre punctele de reglare a presiunii de tip dulap.

Punctele de reglare a presiunii de tip dulap reduc presiunea de intrare a gazelor de la medie la cea joasă.

Consumatorii comunali sunt racordați la rețeaua de gazoduct cu presiune joasă.

Evidența totală a consumului de gaze naturale în localități se efectuează de către nodul comercial de evidență a gazelor montat în stația principală de reglare a presiunii gazelor pe conducta de gaze cu presiune medie.

Telefonie. Rețele de telecomunicații

Rețeaua telefonică din localitățile Rezervației cultural-naturale "Orheiul Vechi" – s. Trebujeni, s. Butuceni, s. Morovaia, s. Brănești, s. Furceni, s. Mașcăuți are aproximativ 1000 numere. Gradul de telefonizare este scăzut sau circa 100 posturi la 1000 locuitori. Localitățile se află de curînd în raza de acoperire a operatorului de telefonie mobilă Moldcell și Orange.

Oficiul poștal aprovizionează locuitorii cu ziare și reviste, acordă servicii de achitare a pensiilor, indemnizațiilor, efectuarea plăților pentru servicii de telefon, energie electrică și transferuri de bani.

Radioul național și posturile de televiziune naționale și internaționale prin eter sunt recepționate cu deficiențe datorită reliefului accidentat. Localitățile nu dispun de radio local, lipsește televiziunea prin cablu.

Principalele disfuncționalități sunt:

- Lipsa circuitelor libere pentru noii abonați.
- Lipsa rețelei de telefonie în anumite zone.
- Starea nesatisfăcătoare a rețelei de telefonie în anumite zone ale localităților.
- Lipsa rețelelor de internet și multimedia.

Pentru perspectivă, conform proiectului se propune conectarea la centrala telefonică existentă a unor noi abonați se va realiza prin extinderea rețelei telefonice existente și prin executarea de noi racorduri telefonice.

Telecomunicațiile reprezintă un domeniu care a înregistrat progrese remarcabile în ultima perioadă. În momentul de față cel mai răspîndit sistem de telecomunicații este telefonie fixă.

Prin extinderea rețelelor de telefonie prin fibră optică se va rezolva de asemenea și rețeaua de internet și rețeaua de televiziune prin cablu.

Alimentare cu energie electrică

Actualmente pe Teritoriul Zonei de protecție "Orheiul Vechi" funcționează puncte de transformatoare 10/0,4kV, liniile aeriene 10kV și rețelele de distribuție 0,4kV.

Liniile aeriene 10kV rețelele de distribuție 0,4kV se află în proprietatea Î.C.S. RED Union Fenosa S.A., Rețelele iluminare exterioare se află în proprietatea Primăriei iar exploatarea este asigurată de rețelele electrice raionale.

Rețeaua de joasă tensiune este destinată consumatorilor casnici și neindustriali, precum și iluminatul public. În zona de blocuri pentru rețeaua de joasă tensiune sunt folosite liniile aeriene LEA cu conductor de aluminiu cu secțiunea A35-A95.

Rețeaua de iluminat este conectată prin linii aeriene pe piloni de lemn (80%) cu lămpi cu incandescență.

Pentru perspectivă, conform proiectului sarcina pentru sectorul locativ se determină, reieșind din numărul populației, indicațiile în proiectul de sistematizare și consumul specific al energiei electrice pe cap de locuitor. Pentru perspectivă se acceptă sporirea consumului de energie electrică ținând cont de extinderea suprafeței și sporirea confortului.

Calculul sarcinii clădirilor publice și întreprinderile comunale este efectuat conform normativelor specifice la unitate, loc, metru pătrat, etc., în conformitate cu "Normativele pentru proiectare. Utilajul electric al caselor și clădirilor publice". Calculul sarcinii pentru instalațiile de apeduct și canalizare este efectuat conform datelor căpătate la elaborarea planului urbanistic general la compartimentele respective.

Reieșind din calculul capacității necesare a energiei electrice s-a stabilit că rezervele existente sunt suficiente pentru dezvoltare.

Lungimea străzilor existente cu iluminare este de 11,85km. Trebuie să fie executată iluminare exterioară. În regiunile zonelor locuințe în regim mic de înălțime rețelele de iluminare exterioară se prevăd aeriene cu cablu de tipul „Torsado” pe piloane de beton armat cu corpuri iluminat prin lămpi DRL, în centru rețelele de iluminare se prevăd cu cablu.

Salubritatea teritoriului

Actualmente, pe teritoriul Rezervației la nord de s. Trebujeni este amplasată o gunoiște existentă, cu suprafață 0,5 ha. Teritoriul nu este îngrădit, depozitarea deșeurilor nu este autorizată și se execută într-o râpă. Cantitatea medie a deșeurilor depozitate constituie circa 30 t/lună. Aici sunt depozitate deșeurile de la satele Trebujeni, Butuceni și Morovaia.

În s. Furceni, com. Ivancea în partea de nord-vest este amplasată o gunoiște neautorizată cu suprafața 2 ha. Deșeurile sunt evacuate stihnic în volum de aprox. 15 t/lună.

În satul Brănești, com. Ivancea, deșeurile sunt evacuate la gunoiștea neautorizată amplasată de-alungul drumului spre Ivancea. Cantitatea deșeurilor depozitate - 25 t/lună.

În s. Mașcăuți există o gunoiște neautorizată amplasată într-o râpă în partea de vest a satului. Cantitatea medie a deșeurilor depozitate constituie circa 60÷70 t/lună.

Colectarea separată a deșeurilor în satele din rezervație și zona de protecție nu se îndeplinește. Transportarea deșeurilor se îndeplinește individual.

În conformitate cu „Strategia de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013-2027” în republică se prevede gestionarea regională a deșeurilor. În acest context r-nul Orhei este atribuit regiunii 6, împreună cu r-nele Telenești, Șoldănești și Rezina. În regiunea 6 trebuie să fie creat un poligon unic regional pentru deșeurile menajere solide (DMS), precum și platforme intercomunale și locale.

În prezent în or. Orhei funcționează poligonul existent în hotarul construit al or. Orhei, la stadia avizării finale a proiectului platforma pentru poligonul regional se află pe teritoriul s. Dișcova, com. Puținteni.

Evacuarea deșeurilor de pe teritoriul satelor se va efectua de către compania specializată cu transport special la platforma intercomunală propusă spre amplasare în regiunea s. Ivancea cu lichidarea tuturor gunoiștilor de pe teritoriul Rezervației și zonei de protecție. Terenurile gunoiștilor lichidate este necesar să fie recultivate.

Platforma intercomunală propusă a fi amplasată în zona s. Ivancea pentru I-a etapă va recepționa DMS – după cantitate – 1740 t/an; după volum – 8700 m³/an. Întreprinderea de gestionare prin contracte cu asociațiile de gestionare a deșeurilor cu transport special va transporta deșeurile parțial separate la poligonul DSM regional.

Transportarea deșeurilor din sate către platforma intercomunală la fel se va efectua cu transport specializat de către întreprinderea de gestionare a deșeurilor.

PROTECȚIA CIVILĂ

În scopul prevenirii riscurilor apariției situațiilor excepționale cu caracter natural și tehnogen, conform proiectului se pronunță un complex de măsuri tehnice de protecție a populației și localităților împotriva inundațiilor, proceselor de alunecări, consecințelor cutremurilor de pământ, căderilor de piatră de pe stânci, incendiilor, avariilor la obiectivele cu potențial sporit de risc.

În acest scop se prevede consolidarea bazei tehnico-materiale a serviciilor protecției civile a raionului (dotarea cu transport special, mijloace de stingerea incendiilor etc).

Măsuri de contracarare a calamităților naturale, avariilor, catastrofelor (CNAC)

Măsurile de contracarare a CNAC se divizează în grupe principale:

Monitorizarea (supravegherea surselor de pericol). Supravegherea, înregistrarea, studierea și controlul asupra stării posibilelor surse ale factorilor destabilizatori și distructivi, evaluarea posibilităților proporții și intensitatea acțiunii acestor factori.

Acțiunea asupra surselor de pericol. Acțiunea asupra eventualelor surse ale factorilor destabilizatori și distructivi (dirijarea acestora, în cazul în care este posibil) în scopul neadmiterii sau atenuării acțiunii (activizării) lor periculoase.

Supravegherea asupra stării și aprecierea vulnerabilității elementelor economiei și mediului înconjurător. Supravegherea, înregistrarea, studierea și controlul stării elementelor economiei și mediului înconjurător, aflate sub acțiunea unor sau altor factori destabilizatori și distructivi, aprecierea vulnerabilității lor în funcție de intensitatea acțiunii posibile a factorilor destabilizatori sau distructivi în particular sau în ansamblu.

Reducerea vulnerabilității elementelor economiei și mediului înconjurător.

Sporirea capacității de rezistență a elementelor economiei și mediului înconjurător față de acțiunea directă asupra lor a factorilor destabilizatori și distructivi ai calamităților naturale, avariilor și catastrofelor.

Protecția oportună. Ea constă în realizarea unor asemenea măsuri care ar exclude sau ar atenua acțiunea nemijlocită a forțelor factorilor destabilizatori sau distructivi asupra elementelor economiei și mediului înconjurător în caz de apariție a calamităților naturale, avariilor și calamităților.

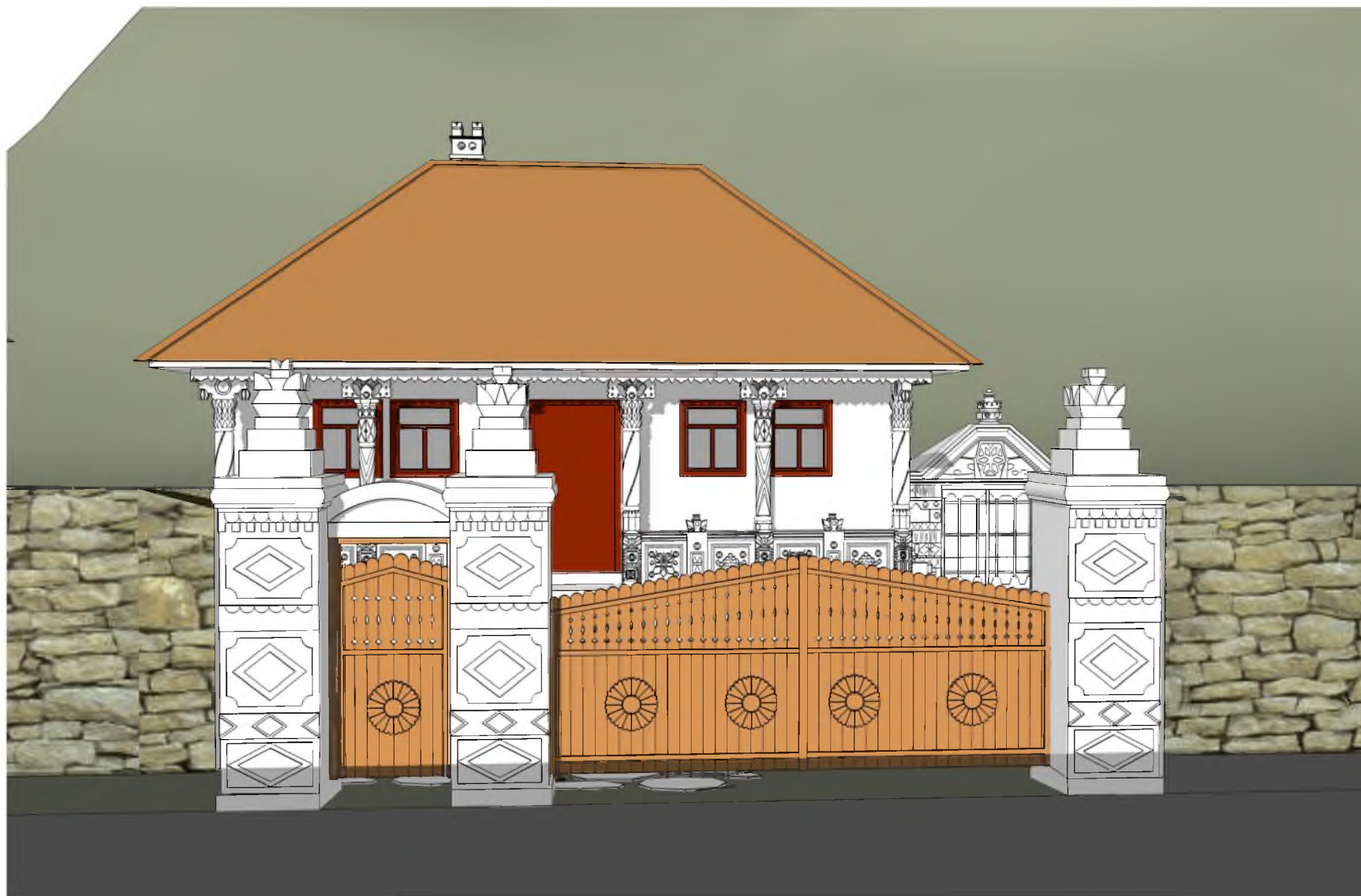
Avertizarea despre pericol. Avertizarea populației, unităților economice și organelor de conducere despre eventualul pericol în cazul activizării unor sau altor surse ale factorilor destabilizatori și distructivi.

Protecția și salvarea operativă. Limitarea extinderii factorilor destabilizatori și distructivi, evacuarea populației și bunurilor materiale din zona pericolului, salvarea sinistraților, acordarea ajutorului medical și material.

Restabilirea. Planificarea și realizarea măsurilor în vederea restabilirii (reabilitării) elementelor economiei și mediului înconjurător, expuși acțiunii factorilor destabilizatori și distructivi.

Instruirea populației, agenților economici și organelor de conducere. Obținerea cunoștințelor teoretice și abilităților practice de către populație, agenții economici și organele de conducere în domeniul planificării și realizării măsurilor necesare, activității în condiții de situații excepționale.

PROTECȚIA MEDIULUI

Importanță majoră în proiect se acordă problemelor ecologice, care includ protecția aerului atmosferic, resurselor acvatice, resurselor funciare etc. În scopul asigurării diversificării mediului de abitație calitativ și a securității ecologice se prevede un complex de măsuri de protecție și utilizare rațională a resurselor naturale pe teritoriul Rezervației și a zonei de protecție.

În compartimentul menționat al proiectului sunt evaluate condițiile naturale și starea complexă existentă a mediului, ca urmare a influenței asupra ei a sistemului de gospodărire și utilizare a naturii. De asemenea, sunt determinate condițiile și limitele privind realizarea soluțiilor de proiect și a activității economice pe teritoriul examinat.

Diminuarea surselor de poluare a solului, resurselor acvatice, utilizarea deșeurilor, împădurirea sectoarelor noi, inclusiv plantarea perdelelor forestiere și a fișilor de litoral - sunt principalele direcții în activitatea autorităților publice locale.

În baza propunerilor privind urbanizarea teritoriului au fost elaborate măsuri concrete de utilizare rațională a resurselor naturale și de protecție a principalelor componente ale naturii, precum și reducerea presingului antropic asupra mediului.

Direcțiile principale în ameliorarea stării ecologice pe teritoriul Rezervației și a zonei de protecție sunt:

- promovarea turismului organizat și reglementat;
- extinderea fondului ariilor naturale în scopul conservării ecosistemelor vulnerabile la schimbările climei;
- optimizarea rețelei de drumuri și străzi;
- modernizarea și extinderea rețelelor și instalațiilor de alimentare cu apă existente și a stației de epurare a apei;
- construcția instalațiilor de epurare a apelor uzate noi cu implementarea tehnologiilor eficiente pentru epurarea tuturor tipurilor de ape uzate;
- lichidarea gunoiștelor neautorizate.

Aceste direcții sunt pe larg expuse în compartimentul "Protecția mediului" și reflectate pe harta care este parte a compartimentului.

Soluțiile de proiect elaborate, care prevăd măsuri de protecție ale mediului, vor facilita obținerea parametrilor normativi ai calității mediului pe teritoriul Rezervației și a zonei de protecție.

**STRATEGIA: PUNCTELE DE
VEDERE, OBIECTIVE, MĂSURI**

Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi” se întinde pe o suprafață de 4978,99 ha, iar în limitele zonei de protecție aceasta însumează 6085,75 ha, ocupând teritorii din trei raioane: Orhei, Criuleni și Dubăsari, marea parte amplasată totuși pe teritoriul r-ului Orhei cuprinzând tot teritoriul comunei Tribujeni și teritorii din comunele limitrofe: Ivancea, Susleni, Piatra, Mășcăuți, Mărcăuți, Holercani, Molovata. Începând cu anul 2014 Rezervația este parte componentă a Parcului Național Orhei, în cadrul căruia dispune de un statut autonom.

Rezervația este localizată în partea inferioară a Răutului, într-o zonă geografică care include satele Butuceni, Trebujeni, Morovaia, porțiuni ale altor sate din vecinătate, schiturile medievale rupestre, săpate în coasta calcaroasă a cursului râului și vestigii arheologice ale diferitor civilizații: de la așezări paleolitice (circa 30-20 mii ani î. Hr.) și neolitice (mileniile VI-III î. Hr.) la fortificații geto-dacice (secolele VII-I î. Hr.), orașul tătar-mongol Șehr al-Cedid (secolul XIV) și apoi orașul moldovenesc Orhei (secolele XV-XVI).

Prin elementele componente Rezervația îmbină valențe multiple reprezentate de arii naturale protejate de stat; elemente de peisagistică; situri și piese ale patrimoniului arheologic; monumente de istorie și arhitectură; elemente și complexe de arhitectură populară.

Nucleul Rezervației îl constituie Peisajului Arheologic „Orheiul Vechi” nominalizat în anul 2015 pentru înscriere în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO, care, fiind traversat de râul Răut s-a aprofundat în formațiunea calcaroasă sarmatiană de la baza acestuia, formând o succesiune de benzi și meandre, cu coaste abrupte, grote și peșteri, care reprezintă promontorii naturale. În cadrul Peisajului Arheologic „Orheiul Vechi” sunt două sate (Butuceni și Morovaia) caracterizate prin arhitectura vernaculară tipică moldovenească și tradiții intangibile vii.

Din punct de vedere funcțional Rezervația Orheiul Vechi îmbină opt tipuri de peisaj:

- Agrar (activități agrare tradiționale);
- Habitat (formarea și amenajarea așezărilor tradiționale);
- Sacral (activități religioase-monahale, valorificarea complexelor rupestre);
- Recreativ (odihnă și armonie sufletească, plăceri estetice, educarea sentimentului de frumos);

- Îndeletnici tradiționale (vânătoarea, pescuitul peștelui, păscutul animalelor, prepararea plantelor alimentare și medicinale);
- Industrial (exploatarea minelor de piatră, amplasarea în cadrul minelor subterane a întreprinderilor de producție);
- Prezerat (păstrarea aspectului informațional natural, efectuarea de cercetări științifice)
- Memorial (păstrarea patrimoniului intangibil).

Astfel, Rezervația Orheiul Vechi reprezintă un veritabil peisaj cultural format ca rezultat al interacțiunii mult milenare dintre om și natură. Cuprinde: un cadru natural arhaic, o biodiversitate foarte bogată (masive vegetale și faună bine conservate), un cadru arheologic de excepție (așezări, cetăți, complexe rupestre din diverse epoci istorice), varietate istorico-arhitecturală, habitat rural tradițional și originalitate etnografică.

Din acest punct de vedere, strategia de gestionare a Rezervației trebuie să asigure implementarea măsurilor necesare pentru integrarea a două planuri distincte, uneori divergente: - valorificarea patrimoniului cultural-natural inclus în limitele rezervației; - conservarea și protecția acestora.

Strategia de Dezvoltare a Rezervației Cultural-Naturale „Orheiul Vechi” pentru anii 2016-2025, prescrie patru (4) obiective generale menite să asigure dezvoltarea durabilă a zonei și să determine modelul de organizare a rezervației. Fiecărui obiectiv general îi corespund obiective specifice, acțiuni prioritare și rezultate scontate. Aceste obiective sunt:

1. Prezerarea patrimoniului cultural și natural;
2. Cercetarea patrimoniului cultural și natural;
3. Valorificarea patrimoniului cultural și natural ;
4. Dezvoltarea managementului și capacităților instituționale ale Rezervației.

Drept rezultat Rezervația cultural-naturale „Orheiul Vechi” trebuie să devină un element important în structura turistică a Republica Moldova, dar și un punc de atracție pentru turiștii străini. Iar Planul de Amenajare a Teritoriului Intercomunal a Rezervației Cultural-Naturale „Orheiul Vechi” vine să asigure organizarea rațională a teritoriului.

Analiza SWOT

Puncte tari	Puncte slabe	Puncte tari	Puncte slabe
Teritorii - Condiții agro-climaterice favorabile - Rețea de drumuri dezvoltată (drumuri naționale, internaționale) - Preț mic la terenuri - Posibilitate de a mări densitatea pe terenurile deja valorificate - Prezența complexului arheologic de importanță națională - Prezența terenurilor libere		Economie - Forțe de muncă considerabile - Formarea și menținerea constantă a familiilor - Existența cadrelor calificate - Menținerea numărului constant al populației - Existența potențialului uman care a conservat și promovează valorile folclorice autentice - Organizarea diverselor manifestatii culturale - Dezvoltarea turismului - Existența agro-pensiunilor	
Demografie - Prezența resurselor de forță de muncă libere - Existența potențialului uman care a conservat și promovează valorile folclorice autentice		- Îmbătrânirea populației - Nivel jos de trai și grad înalt de sărăcie - Infrastructura de afaceri slab dezvoltată - Lipsa unui magazin agricol - Lipsa sistemului de irigare - Lipsa pieței agricole - Starea accidentară a drumurilor din localitate - Lipsa centrului de deservire tehnică - Lipsa întreprinderilor de prelucrare a produselor agricole - Insuficiența locurilor de muncă în localitate - Asigurarea parțială (sezonieră) a ocupației populației - Lipsa unei abilități antreprenoriale a populației - Lipsa unei baze materiale și financiare suficiente pentru practicarea activității antreprenoriale	
Infrastructura turismului - Interes pentru antreprenoriat turistic în zonă - Piață turistică stabilă - Cerere mare pentru servicii turistice - Atitudine favorabilă față de patrimoniul deținut de comunitate - Activități etnofolclorice cu tradiții - Există instituții muzeale care gestionează patrimoniul zonei - Posibilitatea practicării sporturilor extreme - Structuri muzeale care asigură un circuit organizat turistic pe traseele locale - Case tradiționale transformate în agropensiuni		Locuințe - Preț relativ mic la case - Procent scăzut al caselor degradate - Procent scăzut al doritorilor de a construi case noi - Procent înalt al caselor privatizate - Densitate mică a caselor - Lipsa pieței imobiliare - Lipsa accesului la credite sau ipoteci - Izolare termică și sonoră slabă - Lipsa aprovizionării cu gaze naturale - Lipsa asociației proprietarilor	
Teritorii - Lipsa Planurilor urbanistice generale contemporane pentru toate localitățile - Calitatea joasă a drumurilor - Existența terenurilor inundabile - Nivelul ridicat al apelor subterane - Suprafețe mari unde iese la suprafață piază - Disparități privind echiparea teritoriului - Lipsa pieței terenurilor - Lipsa divizării terenurilor după prețul lor și după arenda în dependență de prețul lor real		Patrimoniul istorico-cultural și natural - Peisaj cultural de excepție - Obiective de patrimoniu cultural din toate epocile istorice - Expoziții muzeale sub cerul liber - Condiții favorabile pentru desfășurarea turismului cultural, științific, ecologic și agrar - Pe un spațiu mic sunt concentrate multe	
Demografie - Îmbătrânirea populației - Natalitate recesionistă și mortalitate progresivă - Procese migratorii negative - Nivel jos de trai și grad înalt de sărăcie - Nivel scăzut de cultură socială - Grad scăzut de asistență socială - Lipsa posibilității de a promova politici și programe de susținere a populației		- Condiții insuficiente de păstrare a pieselor muzeale - Sprijin comunitar insuficient - Starea deplorabilă a obiectelor de patrimoniu cultural - Folosirea excesivă a pantelor în muzeu pentru pășunat, extragerea necontrolată a pietrei de feșuit - Informație insuficientă despre monumente și valoarea acestora - Nerespectarea zonelor de protecție în jurul	
Infrastructura turismului - Investiții puține pentru turism într-o zonă turistică recunoscută - Nu există un loc cu destinație specială pentru investiții turistice - Hotelul și o parte din agropensiuni neclasificate - Dotare slabă cu infrastructură turistică, agrement și serviciu hotelier - Populație nemotivată de a practica turismul - Accesul deficient spre resurse turistice - Lipsa unei infrastructuri informaționale în zona de protecție a monumentelor - Distrugerea indicatoarelor și marcajelor - Întreținerea proastă a drumurilor locale de acces spre atracțiile turistice - Fonduri limitate pentru amenajarea turistică a localității			

- Hotel amplasat lângă principalele obiecte turistice
- Prezența obiectelor de arhitectură și patrimoniu cultural-istoric
- Prezența monumentelor arheologice
- Lipsa acoperământului rigid pe porțiunea de drum „cetate - pod”
- Sector de servicii subdezvoltat pentru turiști
- Deteriorarea resurselor turistice existente.
- Patrimoniu cultural-istoric slab valorificat prin turism.
- Exploatare irațională.
- Patrimoniu cultural deteriorat
- Peisaj natural în degradare și puternic poluat
- Turism necontrolat și servicii insuficiente
- Personal calificat absent

Infrastructura edilitară

- Potențial relativ de utilități publice
- Drum asfaltat Chișinău – Butuceni
- Acoperire cu rețea de telefonie mobile
- Suficiente rezerve de apă potabilă
- Situația bună în aprovizionarea cu energie electrică
- Localitate telefonizată
- Acces de conectare la rețeaua de internet
- Calitatea joasă a apei potabile
- Insuficiența aprovizionării cu apă
- Lipsa sistemului de canalizare în gospodăriile locatarilor
- Starea accidentară a drumurilor din localitate

Infrastructura socială

- Personal administrativ cu experiență
- Asigurarea înaltă cu locuri în gimnaziu
- Existența locurilor de rezervă la instituțiile preșcolare
- Suficiente locuri în casele de cultură, cărți la biblioteci și teren de sport
- Existența muzeelor
- Posibilități de cazare
- Starea nesatisfăcătoare a străzilor asfaltate
- Starea tehnică nesatisfăcătoare a edificiilor școlii
- Starea nesatisfăcătoare a infrastructurii de cultură, agrement, sport
- Gradul mic de acoperire a serviciilor publice
- Lipsa notificării străzilor și drumurilor, de asemenea și liniilor roșii
- Calitatea obiectivelor prestări servicii nu corespunde exigențelor în vigoare
- Baza tehnico-materială învechită a instituțiilor social-publice

monumente de valoare națională recunoscută

- Prezența pe un teren mic a unei diversități mari de tipuri de landscape
- Atitudinea favorabilă față de patrimoniul deținut de comunitate
- Zonă cu moștenire etnofolclorică bogată
- Există instituții muzeale care gestionează patrimoniul zonei
- Existența materiei prime ieftine locale pentru dezvoltarea meșteșugurilor
- Existența structurii de planificare istorică în Trebujeni, Butuceni și Morovaia
- Posibilitatea practicării sporturilor extreme
- Structuri muzeale care asigură un circuit organizat turistic pe traseele locale
- Case tradiționale cu arhitectură unică în zonă

multor obiecte de patrimoniu

- Slaba prezență a ONG locale de conservare a patrimoniului
- Accesul deficient spre resurse turistice
- Lipsa unei infrastructuri informaționale în zona de protecție a monumentelor, distrugerea indicatorilor și marcajelor
- Întreținerea proastă a drumurilor locale
- Infrastructura tehnico – edilitară deficientă
- Rute auto insuficiente și program neadecvat de circuit
- Fonduri limitate pentru amenajare a localității
- Nivel scăzut al dotării edilitare a fondului locativ

Mediu

- Suprafață predominantă de relief pitoresc
- Prezența rezervației peisajistice protejate de stat
- Suprafață mare acoperită cu păduri
- Prezența arealelor naturale de existență a unor specii rare și pe cale de dispariție
- Rîul Răut este principalul formator al peisajului
- Biodiversitate bogată
- Zonă turistică cunoscută
- Ecosisteme reprezentative
- Spații verzi variate, arii naturale protejate
- Relief deteriorat de populația autohtonă
- Date învechite și inexacte privind nivelul de poluare a mediului ambiant
- Distrugerea monumentelor și zonelor turistice de către populație (scoaterea pietrei din stânci)
- Zona de protecție nu este marcată și respectată
- Resurse de apă potabilă insuficiente și poluate
- Inexistența programelor locale de protecție a aerului și resurselor acvatice
- Depozitarea incorectă, neorganizată și inexistența metodelor de neutralizare a deșeurilor
- Prelucrarea incorectă a solului pe terenurile supuse eroziunii
- Pericolul permanent de inundații
- Micșorarea suprafeței livezilor și cuturilor multianuale
- Factori nocivi cu influență permanentă de degradare a mediului
- Presiune antropică nocivă constantă asupra spațiilor verzi.

Oportunități

- Transformarea Rezervației în instituție cultural-științifică și educativă modernă
- Obținerea statului real al complexului „Orheiul Vechi” după dorința persoanelor din comună și a legislației existente
- Posibilități de afiliere la structuri muzeale europene și internaționale
- Întărirea structurală a populației
- Participarea în programe de recalificare a șomerilor
- Crearea locurilor noi de muncă
- Reparația capitală a instituțiilor școlare și culturale
- Diversificarea serviciilor de asistență socială
- Crearea condițiilor adecvate pentru educație, muncă și agrement.
- Există programe de recalificare a șomerilor
- Crearea locurilor noi de muncă
- Amenajarea și deschiderea unei piețe agricole și a unui agromagazin
- Utilizarea tehnologiilor avansate în agricultură
- Utilizarea îngrășămintelor organice și minerale, erbicidelor
- Programul local de gazificare în anii
- Reînnoirea parcului de mașini, tractoare, unelte agricole necesare
- Deschiderea secțiilor de prelucrare a producției agricole: minibrutărie, minifabrică de prelucrare a mezelurilor, secție de prelucrare a fructelor, prelucrarea produselor lactate
- Cooperarea țăranilor individuali în formațiuni mari întru consolidarea terenurilor agricole
- Construcția și reparația edificiilor de păstrare a producției agricole
- Bărborarea de către primărie a unui program de susținere a antreprenorilor și a micului business
- Posibilitatea de atragere a investițiilor străine în baza elaborării a Strategiei și a Plan Urbanistic
- Creșterea posibilității în domeniul Administrației Publice Locale la nivel legislativ
- Educarea tinerei generații pentru lucrul obștesc
- Atragerea de noi specialiști în domeniul APL
- Atragerea turiștilor și vizitatorilor
- Atragerea investițiilor străine în baza Strategiei elaborate și Planului Urbanistic General
- Creșterea posibilității în domeniul Administrației Publice Locale la nivel legislativ
- Întărirea malurilor și construcția dambelor și digurilor la râu
- Curățirea apei râului
- Evaluarea de către instituțiile competente de nivel republican a bonității terenurilor
- Control cât mai rigid din partea MERN
- Ajutor din partea ONG-urilor republicane
- Amplasarea gunoștilor autorizate și umelilor de gunoi
- Conștientizarea populației despre problemele protecției mediului.
- Promovarea principiilor de management ecologic și a producției agricole pure
- Stimularea utilizării resurselor și tehnologiilor non-poluante

Pericole

- Intervenția în mediu înconjurător și scăderea atractivității întregului teritoriu
- Transformarea unei porțiuni de pământ din teren agricol în teren al zonei naturale
-
- Numărul limitat al persoanelor beneficiare de ajutor de șomaj și cursuri de reprofilare
- Numărul limitat al întreprinderilor capabile de a angaja salariați
- Exodul populației economic activă
- Dificultăți în asigurarea procesului educațional
- Capacitățile financiare reduse
- Capacitatea redusă a Administrației Publice Locale de finanțare a asistenței sociale
- Numărul limitat al întreprinderilor capabile de a angaja salariați
- Exodul unui număr mare de populație economic activă
- Schimbarea caracterului tradițional al activității economice
- Dificultatea efectuării lucrărilor publice remunerate
- Capacitățile financiare reduse
- Venit mic pe cap de locuitor populației din sat
- Influența factorilor naturali și antropici asupra agriculturii
- Climat investițional nefavorabil
- Creșterea prețurilor la produsele petroliere energieelectrică
- Venit mic pe cap de locuitor populației din sat
- Creșterea prețurilor la gazele naturale și la energie electrică, în rezultatul căreia locuitorii vor refuza conectarea la gaze naturale
- Creșterea prețurilor la produsele petroliere energie electrică
- Contradicții de norme și acte legislative
- Indiferența populației în susținerea activităților de dezvoltare
- Conflicte de interes între raion și primărie
- Creșterea mobilității populației poate influența negativ asigurarea instituțiilor educative, sportului și culturii
- Mijloace financiare insuficiente pentru proiecte de protecție a mediului
- Existența pericolului permanent de creștere a nivelului de poluare a apelor, aerului, solului
- Nedorința populației a conștientiza importanța problemei de ocrotire a mediului
- Epuizarea fondului forestier și resurselor subterane
- Alunecări de teren
- Ploi abundente și acide

- Implementarea acțiunilor de combatere a eroziunii solului
- Instituirea unui cadru de reglementare a folosirii pesticidelor; prelucrării solului
- Baborarea programelor locale de protecție a aerului și resurselor acvatice
- Revitalizarea sistemului de apeduct
- Zona are o imagine pozitivă pe plan național și internațional
- Există un cadru normativ care pune sub protecție obiectele de patrimoniu
- Există un program de dezvoltare a turismului în r. Orhei, Plan strategic de dezvoltare a c. Trebujeni
- Există ONG formatoare de capacități în domeniul meșteșugurilor și ocrotirii mediului
- Înscirarea Orheiului Vechi pe lista Patrimoniului protejat de UNESCO
- Zona are o imagine turistică favorabilă pe plan național și internațional
- Există un cadru normativ care reglementează activitatea în zonele turistice
- Există un program de dezvoltare a turismului în r. Orhei
- Există ONG formatoare de capacități în domeniul antreprenoriatului turistic
- Interes permanent în utilizarea imobilelor tradiționale din zonă pentru desfășurarea lucrărilor școlilor de vară
- Aspiratiile europene oferă noi posibilități investiționale și de asistență tehnică
- Dezvoltarea turismului. Integrarea ariilor naturale suburbane într-un complex turistic atractiv și competitiv
- Creșterea capacității de acordare a asistenței sociale
- Crearea condițiilor pentru întoarcerea cetățenilor temporar emigrați
- Posibilități de participare la programe tranșfrontaliere
- Utilizarea resurselor energetice regenerabile
- Construcția rețelelor de apeduct și canalizare. Implementarea programelor privind protecția mediului.
- Implementarea programelor privind colectarea și reutilizarea deșeurilor.

- Cutremure de pământ
- Pericolul răspândirii bolilor infecțioase
- Riscul degradării obiectelor de patrimoniu ca valoare națională
- Ignoranța populației privind valoarea patrimoniului național
- Existența unor inconsecvențe în legislației privind atribuțiile APL în zonele protejate

- Slaba finanțare bugetară reduce funcționalitatea infrastructurii locale

- Lipsa zonelor amenajate de agrement
- Lipsa de capacități manageriale la nivel local
- Existența unor inconsecvențe în legislației privind atribuțiile APL în zonele turistice
- Slaba finanțare bugetară reduce funcționalitatea infrastructurii locale
- Lipsa zonelor amenajate de agrement
- Lipsa unui birou de turism local
- Instabilitatea politică și legislativă.

- Instabilitate politică și relații tensionate cu statele vecine.
- Degradarea indicatorilor demografici.

- Continuarea migrației.
- Șocuri energetice externe și creșterea prețurilor.
- Calamitățile naturale - secete, grindină, eroziune, inundații.
- Resurse financiare insuficiente pentru proiectele de protecție a mediului.
- Ne valorificarea fondurilor externe.
- Lipsa subvenționării principalelor ramuri a economiei.

Viziune și obiective strategice de dezvoltare

Viziune și obiective	Politici - Programe - Proiecte	Perioada de implementare	Valoarea măsurilor mii. lei	Responsabil de implementare	Indicatorii progresului	Procedee, rapoarte și evaluare
1	2	3	4	5	6	7
1.0. Protecția patrimoniului istorico-cultural	1.1. Prezerarea patrimoniului cultural și natural al Rezervației					
	1.1.1. Asigurarea evidenței, documentării și digitizării patrimoniului cultural și natural al Rezervației, astfel încât bunurile culturale și naturale să fie inventariate și documentate în proporție de 100 %.	2026		Ministerul Culturii	Evidența, documentarea și digitizarea patrimoniului arheologic imobil; patrimoniului arheologic mobil; patrimoniului rupestre; patrimoniului etnografic; patrimoniului construit/arhitecturii vernaculare; peisajului natural; florei și vegetației protejate; faunei protejate; patrimoniului imaterial	Patrimoniu cultural și natural documentat, digitizat și luat la evidență
	1.1.2. Asigurarea monitorizării patrimoniului cultural și natural al Rezervației, astfel încât, bunurile de patrimoniu cultural și natural să fie supuse procedurilor de evaluare și analiză în termenii stabiliți și în proporție de 100 %.	2026		Ministerul Culturii	Monitorizarea, analiza și evaluarea: patrimoniului cultural; patrimoniului natural; florei și faunei din Rezervație	Patrimoniu cultural și natural monitorizat, analizat și evaluat
	1.1.3. Conservarea patrimoniului cultural, astfel încât până în anul 2025, bunurile de patrimoniu cultural proprietate publică din cadrul Rezervației să fie supuse procedurilor de conservare în proporție	80%-2026 100%-2036		Ministerul Culturii	Conservarea structurilor de arhitectură medievală; complexelor rupestre și patrimoniului cultural mobil	Obiecte de patrimoniu cultural conservate și puse în valoare
	1.1.4. Restaurarea patrimoniului cultural, astfel încât până în anul 2025, bunurile de patrimoniu cultural proprietate publică din cadrul Rezervației să fie supuse procedurilor de restaurare în proporție	80%-2026 100%-2036		Ministerul Culturii	Restaurarea structurilor de arhitectură medievală; arhitectură vernaculară și patrimoniu cultural mobil	Obiecte de patrimoniu cultural restaurate și puse în valoare
	1.1.5. Asigurarea securității patrimoniului cultural-natural, astfel încât să fie instituit sistemul funcțional de securitate total al Rezervației.	2026		Ministerul Culturii	Organizarea în cadrul Rezervației a sistemului de pază; asigurare medicală de urgență; amenajare sistemului anti-furt și anti-incendiu.	1.Patrimoniu cultural și natural securizat 2.Sistem medical de urgență asigurat
	1.2 Cercetarea patrimoniului cultural și natural al Rezervației					
	1.2.1 Cercetarea patrimoniului arheologic al Rezervației, astfel încât să fie elaborat ciclul de studii "Arheologia Orheiului Vechi".	2026		Ministerul Culturii	1. Cercetarea arheologică a orașului medieval Orheiul Vechi 2. Cercetarea arheologică a cetăților geto-dace din zona Rezervației Orheiului Vechi 3. Cercetarea arheologică non-invazivă a peisajului arheologic Orheiul Vechi 4. Cercetarea arheologică a complexelor rupestre 5. Cercetarea siturilor arheologice din alte	1.Studii fundamentale și aplicative privind arheologia Orheiului Vechi 2.Recomandări metodice privind conservarea și

				zone ale Rezervației Orheiul Vechi 6. Studii de analiză și recomandări privind conservarea patrimoniului arheologic	resaturarea patrimoniului arheologic
1.2.2. Cercetarea patrimoniului etnografic al Rezervației, astfel încât să fie elaborat ciclul de studii „Etnografia Orheiului Vechi”.	2026		Ministerul Culturii	1.Cercetarea arhitecturii vernaculare 2.Cercetarea patrimoniului etnografic mobil 3.Cercetarea bucătăriei tradiționale 4.Cercetarea obiceiurilor tradiționale locale 5.Studii de analiză și recomandări privind conservarea patrimoniului etnografic	1.Studii fundamentale și aplicative privind etnografia Orheiului Vechi 2.Recomandări metodice privind conservare și resaturarea patrimoniului etnografic
2.3. Cercetarea patrimoniului natural al Rezervației, astfel încât să fie elaborat ciclul de studii „Mediul natural al Orheiului Vechi”.	2026		Ministerul Culturii	1.Cercetarea geomorfologică a peisajului 2.Cercetarea florei și faunei 3.Cercetarea apelor 4.Studii de analiză și recomandări privind conservarea patrimoniului natural	1.Cercetări științifice privind patrimoniul natural 2.Recomandări metodice privind conservare patrimoniului natural
1.3.Valorificarea patrimoniului cultural-natural al Rezervației					
1.3.1. Muzeificarea patrimoniului cultural-natural, astfel încât să fie pus în serviciul public 80 % din obiectele de patrimoniu ale Rezervației.	80% -2026 100%-2036		Ministerul Culturii	1.Modernizarea expozițiilor permanente 2.Muzeificarea obiectelor arheologice in situ 3.Reconstrucția și reabilitarea obiectelor de patrimoniu	Patrimoniu cultural-natural muzeificat și valorificat
1.3.2. Asigurarea circulației produselor și serviciilor culturale, astfel încât, până în anul 2025, Rezervația să dispună de sistem informațional și e-servicii performante.	2026		Ministerul Culturii	1. Formarea sistemului informațional al Rezervației 2. Crearea e-serviciilor ale Rezervației 3. Promovarea parteneriatelor publice-private 4. Instalarea panourilor de informare în apropierea principalelor monumente.	1.Sistem informațional al Rezervației creat și e-Servicii create 2.Parteneriate publice-private promovate
1.3.4.Valorificarea educațională a patrimoniului cultural-natural de la Orheiul Vechi, astfel încât, până în anul 2025 să funcționeze permanent o rețea educațională proprie a Rezervației.	2026 -2036		Ministerul Culturii, Direcție culturii r-nul Orhei, Primăria satelor	1. Organizarea școlilor de vară pentru copii 2. Promovarea activităților de voluntariat 3. Organizarea atelierelor de meșteșugărit (olărie, fierărie, țesut etc.)	Copii integrați în sistemul cultural

	1.3.5.Valorificarea culturală a patrimoniului cultural-natural de la Orheiul Vechi, astfel încât, până în anul 2025 să funcționeze permanent o rețea proprie de evenimente culturale.	2026-2036		Ministerul Culturii	1. Formarea rețelei de evenimente culturale 2. Organizarea evenimentelor culturale (tabere de creație, festivaluri, sărbători tradiționale)	Rețea de evenimente culturale creată și evenimente
	1.3.6.Valorificarea socială a beneficiilor Rezervației, astfel încât, până în anul 2025 să fie asigurată dezvoltarea durabilă locală și consolidarea comunităților în baza valorilor patrimoniale.	2025		Ministerul Culturii, Direcția culturii r-nul Orhei, Primăria satelor	1. Integrarea patrimoniului cultural-natural al Orheiului Vechi în politicile publice locale și de dezvoltare durabilă a comunităților 2. Promovarea proiectelor comune de infrastructură 3. Promovarea programului de comunicare dintre Rezervație și comunități 4. Atragerea comunităților în activitățile Rezervației	1. Patrimoniu cultural și natural integrat în politici comunitare 2. Comunități consolidate 3. Dezvoltare durabilă comunitară
	3.7.Valorificarea economică a beneficiilor Rezervației, astfel încât, până în anul 2025 să fie create condiții prielnice pentru dezvoltarea businessului mic și mijlociu cu implicare plenară a populației locale.	2025		Ministerul Culturii, Direcția economiei r-nul Orhei, Primăria satelor	1. Promovarea activităților economice ecologice 2. Promovarea businessului mic și mijlociu 3. Promovarea agroturismului	Dezvoltare economică a comunității
	1.4.Dezvoltarea managementului și capacităților instituționale ale Rezervației					
	1.4.1.Promovarea unui sistem modern de funcționare a Rezervației, astfel încât până în anul 2025, să fie implementat în instituție managementul bazat pe performanțe.	2025		Ministerul Culturii	1. Modernizarea infrastructurii Rezervației 2. Implementarea managementului de performanță	1. Rezervație modernizată 2. Management de performanță implementat
	1.4.2. Fortificarea capacităților instituționale ale Rezervației, astfel încât până în anul 2025, instituția să dispună de resurse umane și tehnice necesare pentru asigurarea prezervării și muzeificării patrimoniului cultural și natural.	2026-2036		Ministerul Culturii	1. Modernizarea capacităților instituționale ale Rezervației Orheiul Vechi 2. Formarea personalului specializat al Rezervației 3. Formarea și dotarea cu utilaje moderne a laboratoarelor/atelierelor necesare pentru asigurarea prezervării patrimoniului cultural și natural	1. Instituție modernizată 2. Personal specializat format 3. Laboratoare/ateliere create
2.0. Integrarea internațională și națională	4.1.integrarea elementelor cultural-naturale ale R. Moldova în rândul patrimoniului mondial. 4.2.includerea Peisajului Arheologic „Orheiul Vechi” în patrimoniul mondial UNESCO. 4.3.Включение Peisajului Arheologic „Orheiul Vechi” в международную туристическую структуру 4.4.integrarea elementelor cultural-naturale ale R. Moldova în rândul patrimoniului mondial.	2026-2036		Ministerul Economiei, Agenția de Dezvoltare Regională Centru, Secția economie, Agenția Turismului	Participarea în proiectele internațional și național	inclusiunea Peisajului Arheologic „Orheiul Vechi” în patrimoniul mondial UNESCO.
3. Dezvoltarea infrastructurii turismului	1.3.3.Valorificarea turistică a Rezervației, astfel încât, până în anul 2025 să fie asigurat un circuit anual de 50 mii persoane.	2026-50 mii 2036-73mii		Ministerul Culturii, Agenția	1. Amenajarea infrastructurii turistice 2. Organizarea marketingului 3. Organizarea informării vizitatorilor	Infrastructură și facilități turistice create

				Turismului, Direcția Cultură r-nul Orhei	4. Asigurarea vizitatorilor cu materialele promoționale privind Rezervația Orheiul Vechi 5. Dezvoltarea facilităților turistice (cazare, hrana, servicii , ghidaj)	
	5.2.1. Crearea a două Trasee turistice naționale . Tematica excursiei: cultură, istorie, arheologie. - RUTA 1: Chișinău – Ivancea – Brănești - Butuceni - Morovaia - Trebujeni - Ustia – Dubăsari – Chișinău - RUTA 2: Chișinău – Orhei – Piatra – Jeloboc - Trebujeni – Butuceni - Morovaia – Mașcăuți – Brănești – Ivancea - Chișinău	2026-2036		Ministerul Culturii, Agenția Turismului, Direcția Cultură r-nul Orhei	Efectul economic de la activitatea turistică.	Numărul turiștilor străini în an
	Construcția - Centru administrativ informațional turistic (salvatori, medici, ghizi, pază) în s. <i>Trebujeni</i> - Muzeu (<i>Butuceni</i>) - Motel (<i>Trebujeni, Mașcăuți și Butuceni</i>) - Centru de meșteșugărit (<i>Trebujeni, Butuceni și Brănești</i>) - Pensiuni (<i>Butuceni și Morovaia</i>) - Platforme panoramice	2026-2036	Conform proiectului	Ministerul Culturii, Agenția Turismului, Direcția Cultură r-nul Orhei	Implementarea sistemelor de calitate a serviciilor turistice (cazare, alimentare, transport). Asigurarea transparenței informației cu caracter turistic	Numărul turiștilor străini în an
	5.2.2. Integrarea politicii de dezvoltare a turismului în structura economiei raionului. Создание производств и услуг сопутствующих туризму – народное творчество, культурные традиции, объекты отдыха и развлечений, торговли и общественного питания. Asigurarea cu infrastructură corespunzătoare - drumuri auto, moteluri, pensiuni.	2026-2036		Ministerul Culturii, Agenția Turismului, Direcția Cultură r-nul Orhei	Crearea infrastructurii corespunzătoare	Capacitatea întreprinderilor corespunzătoare, încasări bugetare
4. Dezvoltarea infrastructurii de transport	5.1. Drumuri auto					
	1.1.1. Construcția 7,9 km Trebujeni - Piatra	2026	23	Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor	Lungimea drumurilor noi construite	Construcția drumurilor noi – 1,5 km
	1.1.2. Construcția 4,9 km Trebujeni - L339	2036	14,2	-"	Lungimea drumurilor noi construite	Construcția drumurilor noi - 2,5 km
	1.1.3. Reparația capitală Drumuri naționale R23 4,03 km Criuleni - Brănești - Ivancea - M2	2026	15,2	-"	Lungimea drumurilor noi construite	Construcția drumurilor noi – 6 km
	1.1.4. Reparația capitală Drumuri naționale R43 4,28 km Brănești - complexul istorico-cultural „Orheiul-Vechi”	2026	9,8	-"	Lungimea drumurilor noi construite	Construcția drumurilor noi – 5 km
	1.1.5. Reparația capitală Drumuri locale L301 4,25 km Butuceni - Morovaia - L340	2026	9,9	-"	Lungimea drumurilor noi construite	Construcția drumurilor noi - 3 km
	1.1.6. Reabilitarea Drumuri locale L311 4 km Brănești - Furceni	2026	9,2	-"	Lungimea drumurilor noi construite	Construcția drumurilor locale noi - 3,8 km
	1.1.7. Reabilitarea 4 km Drumuri locale L312 R43 - drum de acces spre s. Trebujeni	2026	9,2	Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor	Lungimea drumurilor reabilite	Drumuri reabilite - 3,23 km
	1.1.8. Reabilitarea 7,05 km drumuri L340 Ustia - Mașcăuți - R23 Din PC11+75 până la PC18+80 R23	2026	17,7	-"	Lungimea drumurilor reabilite	Drumuri reabilite - 51 km

5. Dezvoltarea economiei	3.2.1 Dezvoltarea Agriculturii ecologice Diversificarea și modernizarea sectorului agricol, implementarea tehnologiilor de cultivare a producției agricole ecologic pure. Consolidarea producătorilor agricoli mici cu același profil în grupuri de fermieri, pentru a procura tehnică și utilaj comun de păstrare și prelucrare a producției agricole.	2026-2036		Direcția agricultură, agenții economici.	Extinderea suprafeței livezilor, viței-de-vie, legumicole. Sporirea productivității produselor agricole de înaltă calitate	
	3.1.4. Dezvoltarea întreprinderilor business-ului mic și mediu по первичной переработке и хранению сельскохозяйственной продукции, по предоставлению услуг в сфере сельского хозяйства	2026-2036		--	Numărul de întreprinderi, numărul locurilor de muncă.	
	3.2.4. Extinderea fondul forestier Regenerarea și extinderea pădurilor până la 1,0 mii ha, extinderea zonelor verzi ale localităților și integrarea lor în rețeaua forestieră națională. Reducerea presingului antropogen asupra pădurilor. Definitivarea procesului de creare a bazei seminciare. Integrarea problematicei conservării biodiversității forestiere în concepția și practica amenajării silvice a pădurilor.	2026-2036	4,2	IS Agenția "Moldsilva"	Extinderea și regenerarea teritoriilor împădurite, ha Extinderea plantațiilor forestiere, ha	
6. Dezvoltarea complexă a infrastructurii tehnico-edilitare, ca bază a securității energetice	2.1. Asigurarea Alimentare cu apă și canalizare a localităților					
	2.1.1 Asigurarea Alimentare cu apă 2.1.1.1. Construcția apeducte L= 7km 2.1.1.2. Construcția rezervoare 2x150 m³ 2.1.1.3. Construcția rezervoare 4x100 m³ 2.1.1.4. Construcția puturi de priză de apă 6 unități 2.1.1.5. Construcția Rețele magistrale de apeduct L=13 km	2026	1,8 2,0 3,0 10,0 8,0	SA „Servicii Comunale Orhei”, Secția construcții. Fondul Ecologic Național, Agenția de Dezvoltare Regională Centru,	Construcția apeducte L= 7km Construcția Rețele magistrale de apeduct L=13 km	100 % Обеспечение населения водоснабжением
	2.1.2 Asigurarea a localităților Rezervație Rețeaua de canalizare menajeră	2026		SA „Servicii Comunale Orhei”, Secția construcții. Fondul Ecologic Național, Agenția de Dezvoltare Regională Centru,	construcția rețelelor și instalațiilor de canalizare în localităților	100 % Обеспечение населения сетями канализации
	- s. Trebujeni	--	19,1	--	--	--
	- s. Butuceni	--	3,7	--	--	--
	- s. Morovaia	--	1,5	--	--	--
	2.1.3. Asigurarea a localităților zona de protecție Rețeaua de canalizare menajeră	2026		SA „Servicii Comunale	construcția rețelelor și instalațiilor de canalizare în	100 % Обеспечение населения сетями

			Orhei", Secția construcții, Fondul Ecologic Național, Agenția de Dezvoltare Regională Centru,	localităților	КАНАЛИЗАЦИИ
- s. Brănești	--	17700	--	--	--
- s. Furceni	--	16100	--	--	--
- s. Mașcăuți	--	30600	--	--	--
- Centrul administrativ informațional turistic	--	70	--	--	--
2.2. Sistemul de asigurare cu energie					
- Gazificarea satelor s. Trebujeni, s. Butuceni, s. Morovaia, s. Brănești, s. Furceni, s. Mașcăuți Construcția Conductele de presiune medie 22 km	2026-10km 2036-12km	4000 8800	AO "Moldovagaz", SRL „Orhei-Gaz”.	Construcția Conductele de presiune medie 22 km	100% gazificarea localităților
2.2.5. Construcția liniilor de transport a energiei electrice 10/0,4 kW pentru asigurarea alimentării cu energie de rezervă a localităților, în scopul asigurării securității energetice.	2020-2030	Conform proiectului	ICS "RED UNION FENOSA" SA	Numărul obiectivelor	Lungimea rețelelor noi, km
Rețele de iluminarea străzilor (reconstruire): 19,4 km	2026	1817	ICS "RED UNION FENOSA" SA, Rețele electrice r-nul Orhei Primăria s. Trebujeni, s. Butuceni, s. Morovaia, s. Brănești, s. Furceni, s. Mașcăuți	iluminarea străzilor (reconstruire): 19,4 km	Lungimea iluminarea străzilor (reconstruire)
Rețele de iluminarea străzilor (construcția noi) - 6,5 km	2026	500	ICS "RED UNION FENOSA" SA, Rețele electrice r-nul Orhei, Primăria s. Trebujeni, s. Brănești, s. Mașcăuți	iluminarea străzilor (construcția noi) - 6,5 km	Lungimea iluminarea străzilor (construcția noi)
2.2.2. Implementarea resurselor alternative, inclusiv a surselor energetice regenerabile (energia eoliană, solară, biocombustibil etc.).	2026-2036	Conform proiectului	Ministerul Economiei	Numărul obiectivelor	Nivelul energiei consumate

	2.2.3. Modernizarea și reconstrucția surselor de alimentare cu energie electrică existente.	2026-2036	--	ICS "RED UNION FENOSA" SA, Rețele electrice r-nul Orhei	Numărul obiectivelor	Capacitatea ținând cont de obiectivele reconstruite
	2.2.4. Modernizarea și reconstrucția centralelor termice autonome existente pentru obiectele infrastructurii sociale. Racordarea fondului locativ individual la rețeaua de gaze naturale.	2026-2036	--	Primăria satelor Trebujeni, s. Butuceni, s. Morovaia, s. Brănești, s. Furceni, s. Mascăuți AO "Moldovagaz", SRL „Orhei-Gaz”.	Numărul obiectivelor	Nivelul asigurarea Sisteme de încălzire
	2.3. Salubritatea teritoriului					
	2.3.1. Crearea infrastructurii moderne de salubritate a teritoriului	2026-2036	Conform proiectului	Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor Secția construcții, gospodăria comunală și drumuri r-nul Orhei. Proiecte Investitionale.	Amenajarea poligonului unic de DMS de nivel superior pentru stocarea și reutilizarea deșeurilor în or. Borești	Asigurate cu sisteme regionale de colectare a deșeurilor
	Ликвидация всех существующих мусоросвалок в зоне заповедника и охранной зоны с рекультивацией земель	2026	Conform proiectului	--	Gunoști recultivate	Suprafața teritoriului eliberat
	2.3.2. Строительство в каждом селе обустроенных площадок по первичному сбору ТБО, с дальнейшим вывозом на промежуточную платформу в с. Иванча. Установка на каждой платформе контейнеров для раздельного сбора мусора	2026-2036	Conform proiectului	Ministerul Mediului	Обеспечение сел площадками для первичного сбора ТБО	Уровень санитарной очистки территории.
	Установка на каждой площадке контейнеров для раздельного сбора мусора-81 контейнер	2026-2036	Conform proiectului	2026-2036	Установка в каждом селе 81 контейнера для раздельного сбора мусора-	Количество установленных контейнеров для раздельного сбора мусора
	6.1. Dezvoltarea fondului de locuințe					
7.0. Dezvoltarea infrastructurii sociale	6.1.1. Sporirea volumului construcției locuințelor de înaltă calitate și ecologice pentru de localități, respectarea cerințelor sanitaro-igienice, antiincendiară, protecție a naturii la executarea construcțiilor noi și reconstrucții, 42 mii m² construcții noi.	2026-2036		Secția construcții, gospodăria comunală și drumuri.	Sporirea volumului construcțiilor noi mii m² suprafață totală.	Volumului construcțiilor noi mii m² suprafață totală.
	6.1.3. Dotarea edilitară a fondului locativ (apeduct, canalizare, gaze naturale, energie termică).	2026-2036		--	Sporirea nivelului de dotare.	Nivelul dotării.
	6.1.4. Reconstrucția și modernizarea fondului locativ	2026-2036		Ministerul	Numărul fondului locativ reconstruit mii m²	Numărul fondului locativ

	existent cu valoare istorico-culturală.			Dezvoltări Regionale și Construcțiilor, Ministerul Culturii, Agenția Turismului	suprafață totală.	reconstruit mii m ² suprafață totală.
	6.2. Asigurarea cu obiective ale infrastructurii sociale			Bugetul raional		
	6.2.1. Dezvoltarea instituțiilor de educație preșcolară. Modernizarea și renovarea instituțiilor existente în corespundere cu normativele în vigoare. Asigurarea tuturor localităților cu instituții preșcolare.	2026-2036	Conform PUG satelor Trebujeni, .Butuceni, Morovaia, .Brănești, s.Furceni, .Mascăuți,	Ministerul Educației, DGI Orhei, Criuleni Secția construcții, gospodăria comunală și transport	100% обеспеченность	Уровень обеспеченности
	6.2.1.1. Dezvoltarea instituțiilor de învățământ preuniversitar. Modernizarea, reparația și asigurarea cerințelor sanitaro-igienice conform normativelor în vigoare.	2026-2036	-"	Ministerul Educației, DGI Florești, Secția construcții, gospodăria comunală și transport	100% обеспеченность	Уровень обеспеченности
	6.2.2. Dezvoltarea instituțiilor de ocrotire a sănătății. Asigurarea accesului populației la servicii calitative de sănătate prin dezvoltarea sectorului medicinei primare	2026-2036	-"	Direcție de sănătate r-nul Orhei, r-nul Criuleni	Numărul obiectivelor reconstruite, sporirea vizitelor /schimb.	Numărul obiectivelor reconstruite, sporirea vizitelor /schimb.
	6.2.2.1. Reconstrucția și modernizarea obiectivelor existente de ocrotire a sănătății cu sporirea capacității acestor instituții.	2026-2036	-"	Direcție de sănătate r-nul Orhei, r-nul Criuleni	Numărul obiectivelor reconstruite, sporirea vizitelor /schimb.	Numărul obiectivelor reconstruite, sporirea vizitelor /schimb.
	6.2.2. Обеспечение населения объектами Культуры, спорта и отдыха торговли, общественного питания. Бытовых услуг	2026-2036	-"	Direcție Economică r-nul Orhei, r-nul Criuleni. Pimăria satelor Trebujeni, .Butuceni, Morovaia, .Brănești, s.Furceni, .Mascăuți,	100% обеспеченность	Уровень обеспеченности
8.0. Protecția mediului	7.1. Măsurile de reconstrucție și conservare a potențialului natural			Ministerul Mediului.		

	7.1.1. Resursele acvatice					
	7.1.1.1. Baborarea planurilor locale și ramurate pe prevenire a poluării apelor subterane și celor de suprafață.	2026-2036	Conform proiectului	--	Îmbunătățirea calității surselor acvatice.	Оценка качества воды
	7.1.1.2. Utilizarea de către întreprinderi a tehnologiilor inofensive în scopul minimizării deșeurilor din apele uzate.	2026-2036		--	--	--
	7.1.1.3. Modernizarea sistemului de tratare și epurare a apelor uzate, cu implementarea tehnologiilor moderne.	2026-2036	Conform proiectului	--	--	--
	7.1.1.4. Crearea zonelor sanitare de protecție a bazinelor acvatice, surselor de alimentare cu apă, respectarea regimului acestor zone, înverzirea zonelor. Pentru perspectivă se prevede extinderea suprafețelor fișilor litorale de protecție a apelor de-a lungul râurilor până la 0,56 mii ha, cu reglementarea activității economice.	2026-2036	5,25	--	Extinderea suprafețelor fișilor de protecție a apelor, ha.	Количество земель в зоне охраны водных ресурсов
	7.1.2. Resursele funciare.					
	7.1.2.1. Fundamentare științifică de perfecționare a structurii suprafețelor însămânțate ținând cont de particularitățile biologice a lor, tehnicii agricole pentru prelucrarea, utilizarea rațională a substanțelor de chimizare și introducerea soiurilor agricole de înaltă productivitate.	2026-2036		Direcția agricultură r-nul Orhei, Criuleni, Dubăsari Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare.	Sporirea productivității culturilor agricole, q/ha.	productivității culturilor agricole, q/ha.
8.0. Protecția mediului	7.1.2.2. Protecția tehnică a teritoriului împotriva proceselor geologice periculoase - 540 ha. Restabilirea sistemului de meliorare, recultivarea carierelor ceea va permite introducerea în circuitul agricol a suprafețelor agricole suplimentare.	2026-2036	5,0	Direcția agricultură r-nul Orhei, Criuleni, Dubăsari Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare.	Количество восстановленных земель, га	Количество восстановленных земель, га
	7.1.2.4. Implementarea măsurilor silvoameliorative privind protecția solului, organizarea sistemului de luptă împotriva secetei și suhoveiului, eroziunii eoliene și acvatice a solului, împădurirea terenurilor degradate.	2026-2036		--	Extinderea perdelor forestiere de protecție a solului și împotriva eroziunii, ha.	Suprafața fișilor forestiere de protecție a solului și împotriva eroziunii, ha.
	7.1.3. Aerul atmosferic.					
	Perfecționarea monitoringului stării aerului atmosferic, în deosebi în mediul urban cu stabilirea obiectelor de poluare mai intensă a aerului, ținând cont de măsurile de optimizare a schemei de organizare a circulației transportului și modernizarea potențialului de producere.	2020-2030		Ministerul Mediului.	Diminuarea evacuării substanțelor nocive în atmosferă, tone.	Evacuarea substanțelor nocive, mii t.
	7.1.4. Spații verzi.					
	Amenajarea zonelor verzi în localitățile raionului, plantarea fișilor sanitare de protecție a bazinelor acvatice și zonelor riverane care vor contribui la extinderea suprafețelor ocupate cu spații verzi. În rezultatul realizării măsurilor propuse suprafața spațiilor verzi (împreună cu fondul forestier de stat) va spori până la 1,0 mii ha.	2026-2036	4,6	Ministerul Mediului. Agenția de Stat pentru Silvicultură "Moldsilva"	Sporirea nivelului de împădurire, % din suprafața totală.	Nivelul de împădurire, % din suprafața totală.

	7.1.5. Crearea rețelei ecologice raionale					
	Complexul de măsuri privind conservarea și protecția biodiversității florei și faunei, crearea carcasei ecologice	2026-2036		Ministerul Mediului, Ministerul Economiei.	Extinderea suprafețelor teritoriilor protejate.	Extinderea suprafețelor teritoriilor protejate.
9.0. Protecția civilă și apărarea împotriva incendiilor	9.1. Măsuri de contracarare a calamităților naturale, avariilor naturale, avariilor, catastrofelor 9.1.1. Monitorizarea (supravegherea surselor de pericol). 9.1.2. Acțiunea asupra surselor de pericol. 9.1.3. Supravegherea asupra stării și aprecierea vulnerabilității elementelor economiei și mediului înconjurător. 9.1.4. Reducerea vulnerabilității elementelor economiei și mediului înconjurător. 9.1.5. Protecția oportună. 9.1.6. Avertizarea despre pericol. 9.1.7. Protecția și salvarea operativă. 9.1.8. Restabilirea. Planificarea și realizarea măsurilor în vederea restabilirii (reabilitării) elementelor economiei și mediului înconjurător, expuși acțiunii factorilor destabilizator și distructivi; 9.1.9. Instruirea populației, agenților economici și organelor de conducere. Obținerea cunoștințelor teoretice și abilităților practice de către populație, agenții economici și organele de conducere în domeniul planificării și realizării măsurilor necesare, activității în condiții de situații excepționale.	2026-2036		Serviciului Protecției Civile și Situațiilor Excepționale al MAI r-nul Orhei, Criuleni, Dubăsari	Обеспечение безопасности населения в условиях чрезвычайных ситуаций	Количество населения пострадавшее от стихийных бедствий и чрезвычайных ситуаций
10.0. Perfecționarea politici urbanistice	8.1. Asigurarea tuturor localităților al Rezervației culturale-naturale "Orhei Vechi" cu documentație urbanistică actualizată, care va prevedea reconstrucția complexă a teritoriului. Este necesară elaborarea Planurilor urbanistice generale pentru satelor. Brănești, Furceni, .Mascăuți..	2026	0,5	Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor, INCP "Urbanproiect". Primaria satelor Brănești, s.Furceni, Mascăuți,	Numărul localităților asigurate cu documentație urbanistică actualizată.	Nivelul asigurării localităților cu documentație urbanistică actualizată, % din numărul total al localităților.

*Notă: Costul implementărilor este determinat cu utilizarea indicilor comasați pentru o unitate de măsură, precum și în baza datelor proiectelor elaborate.

Indicatorii principali
Proiectul Planului de amenajare a teritoriului
intercomunal Rezervației cultural-naturale "Orheiul Vechi"

Nr. d/ o	Indicatorii	Unitatea de măsură	situația existentă 2016	proгноza	
				2026	2036
1	Populația:				
1	Numărul populației	mii locuitor	8,9	9,1	9,5
	inclusiv:				
	Rezervația	mii locuitor	1,8	1,9	2,0
	Zona de protecție	mii locuitor	7,1	7,2	7,5
2	Populația pe grupe de vârstă				
	inclusiv:				
	sub vîrsta aptă de muncă	mii locuitor	2,0	1,9	1,9
	în vîrsta aptă de muncă	mii locuitor	5,9	6,0	6,1
	peste vîrsta aptă de muncă	mii locuitor	1,0	1,2	1,5
3.	Angajați total	mii oameni	1,8	2,4	3,1
	nivelul de încadrare în cîmpul muncii	%	30	40,0	50,0
4.	Numărul localităților		6	6	6
	inclusiv:				
	Rezervația	un.	3	3	3
	Zona de protecție	un.	3	3	3
5.	densitatea populației	oam/km²	80	82	86
6	Teritoriul:				
	teritoriul total:	mii ha	11,1	11,1	11,1
	inclusiv:				
	Peisajul arheologic	mii ha	0,5	0,5	0,5
	Rezervația	mii ha	4,5	4,5	4,5
	Zona de protecție	mii ha	6,1	6,1	6,1
	terenuri cu destinație agricole	mii ha,%	5,2/46,8	4,8/43,2	4,4/39,6
	terenurile fondului silvice	mii ha,%	2,1/18,9	2,4/21,6	2,7/24,3
	terenurile localităților		0,6/5,4	0,8/7,2	0,9/8,0
	teritoriile destinate protecției naturii	mii ha,%	0,3/2,7	0,4/3,6	0,4/3,6
	terenurile fondului apelor	mii ha,%	0,11/1,0	0,12/1,1	0,14/1,3
	Zona cu destinație specială	mii ha,%	0,03	0,03	-
	Drumuri	mii ha,%	0,2/1,8	0,26/2,3	0,29/2,6
	alte terenurile	mii ha,%	2,6/23,4	2,3/20,1	2,2/20,6
7	Fondul locativ:				
	Fondul locativ, inclusiv:	mii m² de suprafață totală	201,7	226,7	241,4
	Asigurarea populației cu fond locativ, inclusiv:	m²/locuitori	22,6	24,4	26,6

8	Asigurarea populației cu instituții sociale și culturale				
	Instituții preșcolare	loc./mii mii loc.	61	71	68
	Instituții școlare	elevi / mii loc.	256	170	170
	Instituții ale ocrotirii sănătății	viziți / mii loc.	21	22	24
	Instituții de cultură	locuri / mii loc.	160	212	230
	Terenui sportive	ha / mii loc.	0,09	0,7	0,7
9	Infrastructura edilitară și de transport				
	Lungimea rețelei rutiere	km	27,6	35,5	40,4
	inclusiv: - drumuri naționale	km	8,2	8,2	8,2
	- drumuri locale	km	19,4	27,3	32,2
	Densitatea rețelei de transport:	km / 100 km²	25,0	32,1	36,5
	Lungimea conductelor de gaze naturale	km	0	10	22
	Lungimea conductelor de apă	km	6	15	15
	Alimentare cu apă total:	mii m³/zi	0,7	2,1	2,1
	inclusiv: - apă potabilă	mii m³/zi	0,7	1,5	1,5
	- apă tehnică	mii m³/zi	0	0,5	0,5
	Utilizarea surselor de apă total:	mii m³/zi	0,1	1,5	1,5
	inclusiv: - apă potabilă	mii m³/zi	0,1	1,4	1,4
	- apă tehnică	mii m³/zi	0	0,1	1,1
	Alimentare cu energie electrică	mii. kW	1,3	1,4	1,5
	Canitatea de deșeuri utilizate	mii m³/an	6,1	8,7	8,7
10	Protecția mediului înconjurător și utilizarea rațională a surselor naturale				
	Acumularea deșeurilor menajer-solide	mii t /an	1,2	1,7	1,7
	Ameliorarea teritoriilor afectate de eroziune	mii ha		0,34	0,54
	Extinderea suprafețelor împădunite	mii ha/an		0,03	0,03